

μη συμπράττη ταῦτα, καὶ διὰ τοῦτο Χριστῷ προσ-
 ελθούσης, αὐτὸς τὸ κυριώτερον τοῦ δευτέρου προ-
 θεῖς, Μάρθα, ἔφη, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολ-
 λά· ἐνὸς δὲ ἐστὶ χρεία· Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν
 μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ’
 αὐτῆς. Τοῦτο δὲ εἶρηκεν, ὡς ἔφημεν, οὐχ ὡς τὸ τῆς
 διακονίας ἔργον ἀποποιούμενος, ἀλλ’ ὡς τὸ μείζον
 πάντως τοῦ ἐλάττονος προτιθεῖς· ἐπεὶ πῶς αὐτὸς
 ἠνείχετο τῆς διακονίας; πῶς καὶ αὐτουργὸς φαίνεται
 τούτου γενόμενος, καὶ τοὺς πόδας νίψας τῶν μαθη-
 τῶν; τοσοῦτον δὲ ἀποσχόμενος τοῦ κωλύσαι, ὅτι καὶ
 τὸν ἴσον τρόπον πρὸς ἀλλήλους ποιεῖν τοῖς μαθηταῖς
 ἐγκελεύεται· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς εὗρήσεις τοὺς
 ἀποστόλους, ἠνίκα πρότερον περὶ τὴν νῶν τραπεζῶν
 ἐπονοῦντο διακονίαν, τοῦ μείζονος ἔργου πρόκρισιν
 θεμένους, τῆς εὐχῆς, φημί, καὶ τοῦ λόγου, οὐ δι-
 καιον γὰρ, φησὶν, ἡμᾶς καταλιπόντας τὴν λόγον
 τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις· ἀλλ’ εὐξάμενοι,
 ἀνδρας πλήρεις Πνεύματος ἁγίου καταστήσω-
 μεν ἐπὶ τῆς διακονίας ταύτης· ἡμεῖς δὲ τῇ δια-
 κονίᾳ τοῦ λόγου καὶ τῇ προσεύχῃ προσκαρτε-
 ρῶμεν. Ὅρα, ὅπως τὰ πρῶτα τῶν δευτέρων προ-
 ἔκριναν, καίπερ ἀμφοτέρα μιᾶς ἀγαθῆς ῥίζης οὐκ
 ἀγνοοῦντες εἶναι βλαστήματα.

A varet, ac propter id ad Christum accessisset, ille
 principale accessorio prefærens, *Martha, inquit,*
solicita es, et turbaris erga plurima: porro unum est
necessarium. Maria optimam partem elegit quæ non
auferetur ab ea ⁷⁶. Hoc autem dixit, ut prælati su-
 mus, non ut ministerii opus reprobaret; sed ut ma-
 jus **179** minori præponeret. Enimvero cui tandem
 videri possit male illum sensisse de ministerio,
 cujus utique auctorem et exemplar se ipsum exhi-
 buit, pedes etiam discipulorum lavans ⁷⁷? Tantum
 profecto abfuit ut illud vetaret, ut discipulis præ-
 ceperit, idem similiter erga sese mutuo exercere.
 Quin et ipsos invenies apostolos, quando primum
 circa mensarum ministerium laborabant, prælato
 huic potiori opere, orationis scilicet ac verbi,
 dixisse: *Non est æquum nos derelinquere verbum*
Dei et ministrare mensis, sed præmissa oratione,
viros plenos Spiritu sancto constituamus super hoc
opus; nos vero orationi et ministerio verbi instantes
erimus ⁷⁸. Vides, ut prima secundis prætulerint:
 utcunque non ignorarent, unius utraque bonæ ra-
 dicis esse germina.

⁷⁶ Luc, x, 41 ⁷⁷ Joan. xiii, 5. ⁷⁸ Act. vi, 34.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ

ΛΟΓΟΣ

MACARII MAGNI

DE PATIENTIA ET DISCRETIONE

LIBER.

A'. Τοῖς πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ βουλομέ-
 νοις, καὶ ἀγαθὸν καρπὸν ἐργαζομένοις, σημεῖα παρ-
 ακολουθεῖ ταῦτα· στεναγμὸς κλυθμὸς, κατῆφεια,
 ἡσυχία, κεφαλῆς κίνησις, προσευχή, σιωπή, ἐπιμο-
 νή, ὀδυνηρὸν πένθος, πόνος καρδίας ὑπὲρ εὐσεβείας
 γενόμενος. Τὰ δὲ ἔργα· ἀγρυπνία, νηστεία, ἐγκρά-
 τεια, πραότης, μακροθυμία, ἀδιάλειπτος προσευχή,
 μελέτη τῶν θείων Γραφῶν, πίστις, ταπεινώσις, φι-
 λαδελφία, ὑποταγή, πόνος, κακοπάθεια, ἀγάπη, ἀγα-
 θωσύνη, κοσμιότης, καὶ τὸ ὅλον φῶς, ὃ ἐστὶν ὁ Κύ-
 ριος. Τῶν δὲ γε μὴ ποιούντων καρπὸν ζωῆς σημεῖα
 ἐστὶ ταῦτα· ἀκηδία, μεθορισμὸς, περίβλεψις, ἀπροσ-

C I. Eos qui volunt obedire Dei verbo, et bonum
 fructum faciunt, hæc sequuntur signa: suspi-
 rium, planetus, mœstitia, quies, capitis motio,
 oratio, silentium, constantia in loco, dolorosus lu-
 ctus, labor cordis pro pietate susceptus. Hæc vero
 opera: vigiliæ, jejunium, continentia, mansuetudo,
 longanimitas, oratio non intermissa, meditatio di-
 vinarum Scripturarum, fides, humilitas, charitas
 fraterna, subjectio, labor, aperorum perpessio,
 charitas, bonitas, honestas, et omne lumen, quod
 est Dominus. Eorum autem qui non faciunt fru-
 ctum vitæ, signa hæc sunt: incuria, transgressio

ultra terminos, effusio aspectus in omnes partes, negligentia, murmuratio, levis circumactio. Opera vero: voracitas, ira, vehementia, obtreectatio, tumor, importuna loquacitas, incredulitas, instabilitas, oblivio, turbatio, lucri sordidi captatio, pecuniæ cupiditas, æmulatio, contentio, despicientia, nugacitas, intempestivus risus, pertinacia sensus proprii; et omnes tenebræ, quæ sunt Satanas.

II. Per arcanæ, sed Deo dignæ, providentiæ consilium, non statim in decretam ipsi gehennam impius mittitur, sed interim sinitur hic vivere, ut vexet, ac vexando probet homines; atque ita, utcumque non volens, efficiat, ut sancti crescant in justitia per patientiam; ac per hoc majoris ipsis gloriæ causa sit; sibi que vicissim per suam voluntariam obstinationem in peccatis, et malitiosas machinationes in sanctos, tanto justius infligendam probet, quæ ipsi servatur, pœnam. Nimirum, quod divinus ait Apostolus: *Ut fiat supra modum peccans peccatum*⁷⁹.

180 III. Cum decepisset Adamum inimicus, et sic eum dominio suo subjugasset, eripuit ei, quam prius habebat, potestatem; ita princeps hujus sæculi declaratus est. Princeps siquidem hujus sæculi, et dominus omnium visibilium homo ab initio fuerat a Deo constitutus. Non enim ipsi prævalere ignis poterat, non eum aqua demergere, non illi fera nocere, non suum in ejus membra venenum noxium quodvis animal diffundere. Ex quo autem deceptioni succubuit, prodidit deceptoris principatum suum. Propter quam causam magi et præstigiatores, et per adversariam efficaciam mira, Deo sic permittente, operantur, venenatis dominantibus bestiis, ignemque et aquas sine noxa subeuntes, ut Jannes et Mambres adversarii Mosis; ut Simon principi apostolorum Petro sese ausus est opponere.

IV. Existimo diabolum, quando animadvertit iterum effulgentem in facie Mosis eandem gloriam, quam in vultu Adami viderat, non parum fuisse perculsum; utpote inde augurium ducentem dejectionis ex suo regno. Nihil autem impedit, quin Apostoli dictum ad id referamus: *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysem, etiam in eos qui non peccaverunt*⁸⁰. Opinio enim hæc mea est, glorificatam illam faciem Moysis, expressam velut ex antiquo exemplari formam repræsentasse conspicuæ claritatis, qua Deus primi suis manibus efficti hominis vultum insigniverat. Quod cum videret mors, hoc est, mortis auctor diabolus, tum suspicari eum cœpisse, excidere se regno, et a Domino vero huc se passurum. Eandem porro gloriam et nunc veri Christiani in lauant intus in mente; ubi deleta morte, hoc est, passionibus ignominie, sive concupiscentiis ita debilitatis, ut operari nequeant, gloria Spiritus effulget in sensu, et plenitudine omni fiducie animas illorum irradians.

V. Per mulierem, aptum ob similitudinem instru-

Α εξία, γογγυσμός, κέφωσις. Τὰ δὲ ἔργα · ἀδδηφαγία, ὀργή, θυμός, καταλαλία, φυσίωσις, ἀκαιρολογία, ἀπιστία, ἀκαταστασία, λήθη, ταραχή, αἰτχροκέρδεια, φιλαργυρία, ζήλος, ἐρίθεια, ὑπεροψία, φλυαρία, ἀκαιρος γέλως, ἐθελοδοξία, καὶ τὸ πᾶν σκότος, ὅπερ ἐστὶν ὁ Σατανᾶς.

Β'. Κατ' οἰκονομίαν θειοτέραν φησὶ, οὐκ εὐθέως εἰς τὴν κληρωθεῖσαν αὐτῷ γένναν ὁ πονηρὸς παρεπέμφθη · ἀλλὰ βασάνου καὶ δοκιμασίας χάριν τοῦ τε ἀνθρώπου, φημί, παρείθη · ἵνα καὶ ἄκων δικαιοτέρους μὲν τοὺς ἁγίους διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀπεργάσθαι, καὶ μείζονος αὐτοῖς δόξης αἴτιος καταστῆ · ἑαυτῷ δὲ πάλιν διὰ τῆς ἰδίας ἐθελοκαυρίας, καὶ τῶν κατὰ τῶν ἁγίων ἐπινοιῶν δικαιοτέραν κατασκευάσθαι τὴν κόλασιν · Καὶ ἵνα, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, καθ' ὑπερβολὴν γένηται ἀμαρτωλὸς ἢ ἁμαρτία.

Γ'. Δπατήσας τὸν Ἀδὰμ ὁ ἐχθρὸς, καὶ οὕτως αὐτοῦ κυριεύσας ἀφείλε τε αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἀρχῶν ἐκεῖνος τοῦ αἰῶνος τοῦδε προσηγορεύθη. Ἀρχῶν δὲ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ δεσπότης τῶν ὀρωμένων ὁ ἄνθρωπος ἦ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου καταστάς. Οὕτε γὰρ πῦρ αὐτοῦ κατίσχυεν, οὐχ ὕδωρ ἐπόντιζεν, οὐ θηρίον ἔδολαπτεν, οὐκ ἰοδόλον ἐπ' αὐτῷ τὸ οἰκεῖον ἐνήργει · ἀφ' οὗ δὲ τῆ ἀπάτη εἶξε, προδέδωκε τῷ ἀπατήσαντι τὴν ἀρχὴν · δι' ἣν αἰτίαν φαρμακοὶ τε καὶ γοήτες κατ' ἐναντίαν ἐνέργειαν, Θεοῦ δὲ συγχώρησιν, παραδοξοποιοὶ δείκνυνται · ἰοδόλων τε γὰρ κυριεύουσι, καὶ πυρὸς καὶ ὑδάτων κατατολμῶσιν, ὡς οἱ περὶ Ἰαννῆ, φημί, καὶ Μαμβρῆ τῷ Μωσῆ ἀντικείμενοι, καὶ ὡς Σίμων τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ ἀντιφερόμενος.

Δ'. Οἶμαι, φησὶν, ὅτι καὶ τὴν προτέραν αὐτοῦ Ἀδὰμ δόξαν ὁμοίως τῷ προσώπῳ Μωσέως ἐπιλάμπουσαν, τὸν ἐχθρὸν θεασάμενον ἱκανῶς τρώθηται · καθαπερεὶ τεκμηράμενον τὴν τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας καθάρσειν. Οὐδὲν δὲ τὸ κωλύον καὶ τὸ Ἀποστόλου ῥητὸν πρὸς τοῦτο φέρεσθαι, τὸ, Ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας. Δοκῶ γὰρ μοι, τὸ δεδοξασμένον πρόσωπον Μωσέως τύπον καὶ ὑπόδειγμα σώζειν τοῦ πρώτου διὰ χειρῶν Θεοῦ δημιουργηθέντος ἀνθρώπου · ὑπερ ἰδόντα τὸν θάνατον, τουτέστι θανάτου αἴτιον διάδολον, ἐκεῖ μὲν ὑποπτεῦσαι τῆς βασιλείας διαπεσεῖν · ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου πρὸς ἀλήθειαν τοῦτο παθεῖν. Ταύτην τοιγαροῦν τὴν δόξαν ἀπὸ γε τοῦ νῦν οἱ ἀψευδεῖς Χριστιανοὶ περιβάλλοντα · καὶ ἐνδοθεν ὑπ' αὐτῶν ὁ θάνατος, εἴτουν τὰ τῆς ἀτιμίας καταργεῖται πάθη, ἐνεργεῖν μὴ δυνάμενα · ἅτε δὴ τῆς τοῦ Πνεύματος δόξης ἐν αἰσθήσει καὶ πληροφορίᾳ πάση ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐλλαμπούσης.

Ε'. Διὰ τῆς νυναικὸς ὡς δι' ὁμοίου τινὸς ὁ ἐχθρὸς

⁷⁹ Rom. vii, 13. ⁸⁰ Rom. v, 1.

ἀπατήσας, ἀφαιρεθῆναι τὴν περιχειμένην τὸν Ἀδάμ ἅμα δόξαν πεποίηκε. Καὶ οὕτως γυμνός τε εὐρέθη, καὶ τὴν ἀσχημοσύνην εἶδε σὴν ἑαυτοῦ, ἣν δὲ πρότερον οὐχ ἔώρα, ἅτε τοῦ φρονήματος αὐτοῦ τοῖς οὐρανίοις κάλλεσιν ἐντροφῶντος. Καὶ γὰρ μετὰ τὴν παράδοσιν πρόσγεια γέγονεν αὐτῷ καὶ χαμαιπετῆ τὰ νοήματα· καὶ τὸ ἀπλοῦν αὐτῷ καὶ ἀγαθὸν φρόνημα φρονήμασι κακίας σαρκικῶν συνεπλάκη· τὸ δὲ κλεισθῆναι τὸν παράδεισον καὶ τῆ φλογίνῃ ἱερομπαλαίᾳ, καὶ τῷ Χερουβὶμ ἐπιτραπῆναι διακωλύειν αὐτῷ τὴν εἴσοδον, τοῦτο κατὰ μὲν τὸ ὄρατόν καὶ πιστεύεται γεγενῆσθαι, ὡς εἴρηται· εὐρίσκεται δὲ καὶ παρ' ἐκάστη ψυχῇ κατὰ τὸ λανθάνον. Κύκλω γὰρ τῆς καρδίας τὸ κάλυμμα τοῦ σκοτους περιχωρεῖ, τοῦ πυρός, φημί, τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος, ὅπερ οὔτε τὸν νοῦν ἐντυχεῖν τῷ Θεῷ, οὔτε τὴν ψυχὴν ἀφήσει κατὰ τὸ αὐτῆς θέλημα ἢ εὐξασθαι ἢ πιστεῦσαι, ἢ ἀγαπῆσαι τὸν Κύριον· τούτων δὲ πάντων ἡ πείρα διδάκταλος τοῖς γενεσίως ἑαυτοῦς τῷ Κυρίῳ πιστεύουσαι, τῆ τε ἐπιμονῇ τῆς εὐχῆς, καὶ τῆ εὐτόνῳ κατὰ τοῦ πολεμοῦντος ὁρμῆς.

ζ'. Ῥάβδος ἐστὶ παιδείας καὶ λῶρος μαστιγῶν, ὃ τοῦδε τοῦ αἰῶνος ἄρχων τοῖς κατὰ Πνεῦμα νεπίοις· αὐτοῖς μὲν, ὡς περ γούν καὶ πρότερον εἴρηται, μεγάλην δόξαν καὶ πλείονα τὴν τιμὴν διὰ τῶν θλίψεων τε καὶ πειρασμῶν· ἐκ τούτων γὰρ καὶ τὸ τελείους αὐτοῦς γίνεσθαι περιγίνεται· ἑαυτῷ δὲ πλείονά τε καὶ βαρυτέραν κατασκευάζων τὴν κόλασιν. Ὅλως γὰρ μεγίστη τις δι' αὐτοῦ οἰκονομεῖται οἰκονομία, καθὼς εἴρηται ποῦ· Συνεργεῖ τὸ πονηρὸν τῷ ἀγαθῷ προαιρέσει οὐ καλῇ. Ταῖς γὰρ ἀγαθαῖς καὶ καλῆν τῆς προαίρεσιν ἐχούσαις ψυχαῖς, καὶ τὰ δοκοῦντα λυπηρὰ εἰς ἀγαθὸν τελευτᾷ· καθὰ δὲ καὶ τὸ τῷ Ἀποστόλῳ εἰρημένον ἐστίν· Ἦγουν τὸ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν.

Τούτου ἕνεκεν ἡ τῆς παιδείας αἴνη Ῥάβδος ἀφείθη, φησὶν, ἵνα δι' αὐτῆς ὡς ἐν καμίνῳ πυρός τὰ σκεύη πυρούμενα, τὰ μὲν δοκίμα στερεώτερα φανῇ· τὰ δὲ ἀδοκίμα εὐθραυστα ὄντα ἐλειγθῆ, τοῦ πυρός τὴν καῦσιν οὐχ ὑπομείναντα· δοῦλος δὲ ὢν οὗτος καὶ κτίσμα δεσποτικόν, οὐχ ὅσον αὐτῷ δοκεῖ ἐκπειράζει, οὐδὲ καθόσον βούλη τὰς θλίψεις ἐπάγει· ἀλλ' ὅσον δὴ τὸ δεσποτικόν ἐπιτρέψει ναῦμα διὰ τῆς παραχωρήσεως· αὐτὸς γὰρ σὺν ἀκριθείᾳ τὰ πάντων εἰδώς, ὁπόσον ἐστὶ δύναμις ἐκάστῳ, τοσοῦτον αὐτῷ καὶ τὸ δοκίμιον ὑποστῆναι παραχωρεῖ καθὰ δὲ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ δοκεῖ· Πιστός γὰρ ὁ Θεός, φησὶν, ὃς οὐκ ἔασει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκβάσιν, τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν.

Η'. Ζητῶν καὶ κρούων κατα τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, καὶ μέχρι τέλους αἰτῶν τυγχάνει τῶν αἰτημάτων.

mentum fallendi, decepto inimicus Adamo effecit, ut auferretur ipsi gloria. Inde ille nudus repertus, suam vidit turpitudinem, ad quam antea non ad verierat, mente quippe contemplandis formis cælestibus cum delectatione affixa. Etenim post transgressionem in terram vergentes et humo pronæ fuerunt ejus cogitationes; et prior illa simplex et bona intelligentia notionibus malitiæ carnis concreta fuit. Clausus autem quod dicitur homini fuisse paradus⁸¹, et flammeo gladio, ac Cherubin injectum, ut ingredi prohiberet ipsum, credendum quidem est vere ita et sensibiliter tunc factum; reperitur autem idem arcana ratione in qualibet anima fieri. Undique enim circum cor volum quoddam tenebrarum oppansum est, fumus, inquam, ex igne mundani spiritus, qui neque mentem conversari cum Deo sinit, neque animam permittit, prout ipsa vellet, aut orare, aut credere, aut amare Dominum. Horum autem omnium experientia magistra est iis, qui sincere se ipsos Domino crediderunt, tum perseverantia orationis, tum constanti adversus hostem oppugnantem impetu.

VI. Virga est disciplinæ et lorum palgas infligens, princeps hujus sæculi parvulis in spiritu; ipsis quidem, ut prius etiam dictum est, magnam gloriam et abundantiorum honorem per afflictiones et tentationes procurans; ex his enim, ut et ipsi perfecti evadant, oritur; sibi autem miser ipsi majorem graviolemque præparans pœnam. Omnino enim maxima et mira quædam per eum administratur dispensatio, **SI** prout dictum alicubi est: *Cooperatur malum bono intentione non bona*⁸². Bonis siquidem et laudabili vigentibus proposito animabus, quæ molestas videntur in bonum disiciunt: quod ipse quoque affirmavit Apostolus sic scribens: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*⁸³.

VII. Hujus rei gratia ista, de qua dixi, virga disciplinæ sævire permittitur, ut per eam velut in fornace ignis excocta vasa, quæ quidem proba sunt, soliditatem demonstrent; quæ vero proba non sunt, fragilitatis coarguantur, ignis ardorem non ferentia. Cum sit autem diabolus servus et creatura Dei, imperium ejus absolutum agnoscens, non quantum ipsi libet tentat, nec quam multas ac graves vult afflictiones immittit; sed quantum herilis nutus permittit, permissione limitata. Sane Deus exactissime quantum in unoquoque est pervidens, exploratum habet, quantum cuique inquit virium; et ad eum modum probationem ei admoveri permittit; sicut etiam videtur Apostolo, dum ait: *Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari supra id quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere*⁸³.

VIII. Quærens et pulsans juxta Domini vocem, et usque ad finem petens, consequitur quæ petit.

⁸¹ Gen. III, 24. ⁸² Rom. VIII, 28. ⁸³ Ibid. 28. ⁸³ I Cor. X, 13.

Tantum circa hoc suæ conscientiæ satisfacere is curet, ut mente ut lingua indesimenter quærat, et corporeo ministerio enixim incumbat; nec sæcularibus negotiis implicetur, neve pravicitatis delectetur affectibus. Verax siquidem est qui dixit: *Omne quodcunque petieritis me in oratione credentes, accipietis*⁸⁴. Qui autem dicunt: *Utcunque omnia quis effecerit quæ præscribuntur, expectatam autem gratiam consecutus non fuerit, quod ad præsens atinet sæculum, nihil profecit*; male et sentiunt et loquuntur, divinisque haud congrue Scripturis. Non enim injustitia est apud Deum, ut iis, quæ nostri sunt officii a nobis perfectis, ipse quæ suarum sunt partium, negligat. Tantum curæ tibi sit, ut repariare tunc, quando anima tua ex hoc solvitur corpore, fortiter decertans, studiose salagens, exspectans promissionem, perseverans, credens, in discretionem quærens; et ego tibi dico, nec credere dubites, cum gaudio abibis, et fiduciam habebis, et regno videberis dignus. Etenim talis (in tenuitate mea per fidem et piam confidentiam, aio), talis, inquam, jam Deo communicat. Ut enim, *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo*⁸⁵, et si minime hic fuerit corpore pollutus, tamen jam adulterii reputatur reus sic qui cor quidem suum a malis avertit, Deo autem adhærens desiderio et inquisitione, perseverantia apud Deum, ac flagrante in Dei amorem proposito animi, jamjam quasi particeps Dei est; certe magnum donum statim a Deo habet, istam ipsam persistendi in oratione gratiam, simul cum bono studio, et conversatione virtutis amante. Si enim ne calicis quidem frigidæ donatio mercede caret sua, quanto magis iis, qui diu noctuque intentis in ipsum oculis ab eo postulant, promissum Deus præbebit!

IX. Illis, qui anxio animo æstuantes dicunt: *En erit illa unquam dies qua, non sentiam aversionem animi a fratre, aut alias similes, quarum mihi sum conscius, pravæ affectiones, quas quidem invitatus patior*; hæc reponenda sunt: Homini certamen studiumque omne in hoc esse constitutum, ut diabolo et pravæ cogitationibus semper obluetur. Vitari **182** autem non posse, quin caligo perturbationum, et mors insidens sapientiæ carnis non producant fructum aliquem malitiæ vel occulte vel palam. Ut enim vulvulus in corpore quoad non plane obductum est, caveri nequit, quin exiguo saltem aliquo tabis effluxu madens sordeat; quantalibet diligentia curetur, nihilque omittatur industriæ in eis adhibendis remediis adjumentisque omnis generis; idem vero si prorsus negligatur, corruptionem interdum perniciemque tolli infert corpori: simili puta modo affectiones quoque animæ, utcunque multa fuerit adhibita cura, intus tamen adhuc tabo suo corrumpuntur, tandem tamen assiduitate diligentissimæ curationis, per Christi gratiam, perfecte sanantur. Est cum occulta quædam fæx,

των · μόνον ἐχέτω παρρησίαν οὗτος, τοῦ τῷ νῷ καὶ γλώττῃ ἀπαραλείπτως ἐπιζητεῖν, καὶ τοῦ τῇ σωματικῇ λειτουργίᾳ ἀνεκδοτῶς προσκαρτερεῖν · μὴ τοῖς κοσμικοῖς πράγμασιν ἐμπλεκόμενος, μηδὲ τοῖς τῆς κακίας πάθεσι συνηδόμενος. Ἄψευδής γὰρ ὁ εἰπὼν · ὅτι Πᾶν ὃ ἐὰν αἰτήσητέ με ἐν προσευχῇ, πιστεύοντες, λήψεσθε. Οἱ δὲ λέγοντες, Κἂν πάντα κοιήσειέ τις τὰ ὑποτεταγμένα, παραμείνας δὲ μὴ τύχη τῆς χάριτος, κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, οὐδὲν ὠνήσε · κακῶς οἰδοῦσί τε καὶ λέγουσι, καὶ ταῖς θείαις ἀσυμφώνως Γραφαῖς. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ, ἵνα τῶν ἡμῖν καθηκόντων κατορθωθέντων, αὐτὸς τῶν παρ' ἑαυτῷ ἀμελήσειε. Μόνον ἐπιμελὲς ἔστω σοι εὐρεθῆναι τότε σου ἡ ψυχὴ τοῦ ἀθλίου τοῦδε λύεται σώματος, ἀγωνιζόμενον, σπεύδοντα, προσδεχόμενον τὴν ἐπαγγελίαν, προσκαρτεροῦντα, πιστεύοντα, ἐν διακρίσει ζητοῦντα · κάγω σοι λέγω καὶ μὴ ἀπίσται, μετὰ χαρᾶς ἀπελεύσῃ, καὶ παρρησίαν ἔξεις, κατὰ τῆς βασιλείας ὀφθήσῃ ἄξιός. Καὶ γὰρ ὁ τοιοῦτος, ἐν λεπτότητι διὰ τῆς πίστεως, φημί, καὶ τῆς προθυμίας, ἤδη κοινωνεῖ τῷ Θεῷ. Ὡς γὰρ, Ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ταύτης, ἐν τῇ καρδίᾳ μεμοίχευκε, καίτοι κατὰ σῶμα μὴ μιανθεὶς οὗτος, ὁμοῦς ὡς μοιχεύσας ἤδη λελόγισται · οὕτως ὁ τὰ πονηρὰ μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀποστραφεὶς, τῷ δὲ Κυρίῳ κολλώμενος πόθῳ καὶ ἐκζητήσει, προσεδρεύει τε, φημί, καὶ θεοφιλεῖ διαθέσει, καθάπερ ἤδη κοινωνεῖ τῷ Θεῷ, καὶ μέγα δῶρον αὐτίκα παρὰ Θεοῦ ἔχει αὐτὸ τοῦτο, τὸ τῇ εὐχῇ προσεδρεύειν τῇ ἀγαθῇ τε σπουδῇ καὶ πολιτείᾳ τῇ φιλαρέτῳ. Εἰ γὰρ καὶ ποτηρίου ψυκροῦ δόσις οὐκ ἄμισθος, πόσῳ μᾶλλον τοῖς αὐτῷ προσανέχουσιν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, δεομένοις τὸ ἐπαγγελθὲν Θεὸς παρέξει!

Θ'. Πρὸς τοὺς διαποροῦντάς φησι, Τί ὅτι μὴ γίνεται τις ἡμέρα, ἐν ᾗ καὶ μὴ διὰ μίσους ἔχω τὸν ἀδελφόν, ἢ καὶ ἄλλα νινὰ πονηρὰ ἐμαυτῷ συνεπίσταμαι, ἃ καὶ ἄκοντι συμβαίνει μοι πάσχειν; ταῦτα λακτέον · ὡς ὁ μὲν ἀγὼν ἅπας καὶ ἡ σπουδῇ τῷ ἀνθρώπῳ, ὥστε καὶ τῷ πονηρῷ καὶ τοῖς πονηροῖς ἀντιτίθεσθαι λογισμοῖς διὰ παντὸς ἔστω. Ἀμήχανον δὲ, ἵνα τὸ σκότος τῶν παθῶν, καὶ ὁ θάνατος τοῦ φρονήματος, φημί, τῆς σαρκὸς μὴ ἐπιδεικνυσθαι τινὰ καρπὸν ἴδιον τὴν κακίαν ἤτοι κεκρυμμένως ἢ φανερώς. Ὡσπερ γὰρ τι τραῦμα ἐν σώματι ὄν, ἀδύνατον ἕως οὕτω τέλειον ἰαθῆ, ὡς μηδ' ὀλίγῳ τινὶ τῷ ἰχῳρι μυδᾶν · καὶ ταῦτα θεραπευόμενον τε, καὶ μηδεὸς τῶν εἰς ἐπιμελείας τούτου λόγων ἠκόντων ἀπαξιούμενον · ἀμεληθὲν δὲ σῆψιν ἔστι δ' ὅτε καὶ λύμην τῷ ὀλιγῷ ἐργάζεται σώματι · τὸν αὐτὸν οὖν μοι τρόπον καὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, καὶ πολλῆς ἀπολαύοντα τῆς σπουδῆς, ὁμοῦς ἔνδον σμύχοντα ἐπιμένειν · πλὴν ἀλλὰ τῷ παραμόνῳ τῆς ἐπιμελείας διὰ τοῦ Χριστοῦ χάριτός τε καὶ συνεργείας ἐντελῆ λαμβάνει τὴν ἴασιν. Ἔστι γὰρ τις κρυπτός ρύπος, καὶ περιττόν τε σκότος παθῶν, ὃ παρὰ τὴν καθαρὰν τοῦ

⁸⁴ Matth. xxi, 22. ⁸⁵ Matth. v, 28.

ἀνθρώπου φύσιν διὰ τῆς τοῦ Ἀδὰμ παραβάσεως A
 παρεισέδου πάση τῇ ἀνθρωπότητι· καὶ τοῦτο θολοῖ
 καὶ καταμιαίνει καὶ σῶμα δῆπου καὶ τὴν ψυχὴν.
 Ἄλλ' ὡσπερ σίδηρος πυρούμενός τε καὶ τυπτόμενος
 καθαίρεται· ἢ χρυσοῦς χαλκῷ ἢ καὶ σιδήρῳ συγκρα-
 θείς πυρὶ διαιρεῖται μόνῃ· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ διὰ τῶν
 ἀχράντων τοῦ Σωτῆρος παθῶν τῷ ἀγαθῷ Πνεύματι
 πυρουμένη καὶ τυπτομένη, παντὸς πάθους καὶ πά-
 σης ἐκκαθαίρεται ἀμαρτίας.

Γ'. Ὡσπερ τινὲς λαμπάδες πολλαὶ ἐνὶ ἐλαίῳ καὶ
 ἐνὶ ἀναφθεῖσαι πυρὶ, οὐκ ἴσῳ τῷ μέτρῳ πολλαίς
 τὴν τοῦ πυρὸς αὐγὴν ἀφιάσιν· οὕτω καὶ τὰ χαρί-
 σματα τὰ ἐκ διαφόρων κατορθωμάτων, διάφορον
 ἔχει καὶ τὴν αὐγὴν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος· ἢ ὡσπερ
 ἐν πόλει πολλῶν ὄντων, καὶ τὴν αὐτὴν οἰκούντων, B
 ἐνὶ τε ἄρτι καὶ ἐνὶ χρωμένῳ ὕδατι, οἱ μὲν αὐτῶν
 ἄνδρες, οἱ δὲ νήπιοι, οἱ δὲ παῖδες εἰσιν, οἱ δὲ γέ-
 ροντες, καὶ πολὺ τὸ παραλλάττων ἐν αὐτοῖς καὶ
 διάφορον· ἢ ὡσπερ σῖτος ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ χώρῃ
 κατεσπαρμένος, διαφόρους δῆπου καὶ τοὺς στάχους
 ἀναδίδωσιν ἐν μέντοι τῇ αὐτῇ ἄλῳ συνάγεται, καὶ
 τῇ αὐτῇ ἀποθήκῃ ἐναποτίθεται· οὕτως οἷου μοι κἂν
 τῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει διαφορὰν δόξης τῶν ἀν-
 ισταμένων δοξάζεσθαι, καὶ γνωρίζεσθαι κατὰ τὴν
 ἀξίαν τῶν κατορθωμάτων, κατὰ τὴν μετουσίαν τοῦ
 ἐντεῦθεν ἤδη ἐμφακῆκός αὐτοῖς θείου Πνεύματος·
 καὶ τοῦτο εἶναι τὸ, Ἄστὴρ ἀστὴρος διαφέρει ἐν
 δόξῃ.

ΙΑ'. Τοῦτο μόνον κατὰ σπουδὴν ἔστω, ἵνα τις C
 γεννηθεῖς τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίῳ τὴν ἔνοικον ἀπονή-
 ψηται ἀμαρτίαν· καὶ γὰρ ἐν τινι μέρει καὶ ἐκείνη
 ἢ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου γέννησις, εἰκόνα τε-
 λειότητος ἔχει ἐν τε τῇ μορφῇ καὶ τοῖς μέλεσιν·
 οὐ μέντοι δυνάμει, ἢ νῷ, ἢ ἀνδρείᾳ· ὁ γὰρ πρὸς
 ἄνδρα τέλειον καὶ μέτρον ἀφικόμενος ἡλικίας, τὰ
 τοῦ νηπίου πέφυκε καταργεῖν· καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ
 ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν· Εἴτε γλῶσσαι καταργηθή-
 σονται, εἴτε προφητεῖαι· Ὡσπερ γὰρ ὁ ἀνὴρ ἤδη
 γενόμενος, οὔτε τροφὰς οὔτε λόγους τοὺς παιδὶ προσ-
 ἔχοντας καταδέχεται, ἀλλ' ἀναξιοπαθεῖ πρὸς αὐτὰ,
 ὡς ἑτέρας ἤδη διαγωγῆς ἐπιβάς· οὕτως ὁ πρὸς τε-
 λείων τῶν εὐαγγελικῶν αὐξάνων κατορθωμάτων,
 τὴν νηπιότητα τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τὴν τελειότητα κα-
 τασπάσει. Ὅτε γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς Ἀπόστολος, γέγονα
 ἀνὴρ, κατήργησα τὰ τοῦ νηπίου.

ΙΒ'. Τὸ μὲν κατὰ Πνεῦμα γεννώμενον, τρόπον τινὶ,
 καθὼς ἐδείκνυμεν, τέλειόν ἐστιν. Ὡσπερ καὶ τοῦτο
 τὸ νηπίον τέλειον εἶναι λέγομεν, ἐν τῷ τὰ μέρη
 πάντα τῆς ὀλότητος ἀποσώζειν. Πάλιν ὁ μὲν Κύριος
 οὐχὶ Πνεῦμα καὶ χάριν δίδωσιν, ἵνα τις περιπέση
 ταῖς ἀμαρτίαις· αὐτοὶ δὲ ἑαυτοῖς ἀῆτιοι τῶν κακῶν
 οἱ ἄνθρωποι, τῇ χάριτι μὴ στοιχοῦντες, καὶ διὰ
 τοῦτο τοῖς κακοῖς ἀλίτκόμενοι· δύνανται δὲ καὶ ἐξ
 ἰδίων ὀλισθαίνειν καὶ φυσικῶν ὁ ἄνθρωπος λογι-
 σμῶν, ἀμελῶν, ἢ καταφρονῶν, ἢ καὶ οἴχσει χρώ-

et tenebrarum redundans offusio ex affectibus, quæ
 in puram a principio hominis naturam Adami se
 transgressione insinuavit in humanitatem; hæc
 polluit, hæc contaminet tam corpus videlicet quam
 animam. Verum ut ferrum dum ignitum contundi-
 tur, expurgatur; utque aurum æris aut ferri
 mistione infectum, igni secernitur; pari ratione
 anima per immaculatas perpeffiones Salvatoris,
 bono Spiritu ignita, et percussa, ab omni pravo
 affectu et peccato expurgatur.

X. Ut quædam lampades uno plures oleo, uno
 accensæ igni, haud parem tamen sæpe emittunt
 fulgorem; sic et charismata in diversis ad quæ
 habilitant bonis operibus, differentem evibrant
 ejusdem boni Spiritus splendorem. Aut ut in civi-
 tate multos amplectente cives, licet cuncti uno
 pane, unoque potus genere utantur; tamen horum
 alii quidem viri, alii parvuli, multi pueri, alii
 senes; multumque discriminis et differentiæ in
 ipsis est: vel quemadmodum frumentum in uno
 et eodem seminatum agro, diversas spicas profert;
 tamen universum in eadem una confertur aream,
 in unum pariter reconditur horreum: sic et tu
 existima, me auctore, in mortuorum quoque resur-
 rectione differentiam gloriæ fore, iis, qui resurgunt,
 glorificatis et illustribus pro dignitate operum
 bonorum, et pro communionem inhabitantis jam
 ibidem ipsos divini Spiritus: et hanc esse senten-
 tiam illius dicti apostolici: *Stella differt a stella
 in claritate* ⁸⁶.

XI. Solum peculiari quisque studio curet, ut
 regeneratus Spiritu sancto, inhabitans in sese
 peccatum abstergat. Etenim in parte quadam,
 etiam illa ipsa per sanctum Spiritum generatio
 imaginem perfectionis habet, et in forma et in
 membris; non tamen virtute, aut mente, aut for-
 titudine. Nam qui in virum perfectum et mensu-
 ram pervenit ætatis, quæ erant parvuli, solet
 evacuare. Et hoc est quod Apostolus dixit: *Sive
 linguæ cessabunt, sive prophetiæ* ⁸⁷. Sicut enim vir
 jam factus, neque escas neque sermones puero
 convenientes admittit, sed ea ut sibi indecora de-
 dignatur, tanquam qui in alterum jam vitæ statum
 profecerit; sic qui ad perfectionem evangelicorum
 crescit officiorum, infantiam propriam ad per-
 fectionem trahet. *Quando enim, ait divinus Apo-
 stolus, factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli* ⁸⁸.

XII. Quod quidem per Spiritum gignitur, modo
 quodam, ut ostendimus, perfectum est. Sicut ali-
 quem infantulum recens natum, suo modo esse
 perfectum dicimus, eo quod partes habeat omnes
 humani corporis. Rursus Dominus quidem haud-
 quaquam Spiritum et gratiam dat, ut quis cadat in
 183 peccata; ipsi autem homines sibi causa ma-
 lorum sunt ductum abnuentes gratiæ, ideoque
 illaqueati malis. Potest autem ex propriis labi etiam
 naturalibus homo cogitationibus, negligens, vel

⁸⁶ I Cor. xv, 41. ⁸⁷ I Cor. viii, 8. ⁸⁸ ibid. 25.

contemnens, aut arroganti utens præsentia; audi enim quid dicat Paulus: *Ne extollar, datus est mihi stimulus carnis angelus Satanæ*⁸⁹. Vides, ut etiam qui tantis profectibus ad tam sublimem sunt eVecti virtutis gradum, securitatis sint indigi. Cæterum nisi det occasionem uliro et aditum Satanæ homo, non utique per vim ei dominabitur. Propter quod, neque parti Christi, neque adversarii res impulatur: sed qui gratiæ Spiritus se adjungit usque in finem, partis Christi fit: qui vero non ita se habet, utcunque Spiritu generetur, hoc est, etiamsi particeps sancti Spiritus fiat, in suo arbitrio habebit sequi voluntatem Satanæ. Sive enim ipse Dominus, sive Satanus per vim traherent, non esset homo sibi causa ipsi suæ sortis malæ aut bonæ, cadendi in gehennam, aut in regnum perveniendi.

XIII. Homini, virtutis studioso, multa cura sat-agendum est, ut discretionem polleat, ut quo differentiam boni et mali exploratam habeat, et varias diaboli versutias, soliti per speciosas imaginationes plurimos pervertere, discutiatur, atque intelligat. Siquidem in omni negotio utilissimum est securitati consulere. Ne igitur levitate mentis cito te ipsum præbe credulum spiritualium potestatum impulsibus, ad te decipiendum forte comparatis: etiamsi qui loquuntur cælestes sint angeli: sed sta in gradu tardus, examini istius generis subjiciens exactissimo; quod bonum est amplectens, quod malum, rejiciens. Non enim ignoti sunt effectus gratiæ, quos peccatum, utcunque boni personam assimulet, non potest repræsentare. Nam etsi, secundum Apostolum, *Novit Satanus transfigurare se in angelum lucis*⁹⁰, tamen licet visiones offerat splendoras, bonam operationem, ut dictum est, exhibere non poterit; ex quo certum ejus existet indicium. Non enim charitatem in Deum aut proximum, non mansuetudinem, non humilitatem, non gaudium, non pacem, non refrenationem cogitationum, non mundi odium, non quietem spiritualem, non desiderium cælestium operationum potest dare, non pravos affectus et voluptates compescere, quæ manifesta sunt opera gratiæ. Nam: *Fructus (inquit) Spiritus sunt, charitas, gaudium, pax*⁹¹, etc., quorum vice fastum ille potius et arrogantiam ingenerare multo aptissimus maximeque potens fuerit. Ex operatione igitur dignosces quale sit quod tuæ forte animæ illuxerit intellectuale lumen, utrum a Deo, an a Satana sit ortum. Quin et ipsi animæ, si gustum ad discretionem non obtusum habet; ab ipso statim primum appulsu sensuque, manifesta se prodet differentia. Ut enim acetum et vinum quod aspectum unum idemque sunt; si vero lingua explorentur, palatum protinus de utroque pronuntiat quid vere sit; ita et anima ex ipso spiritualis experientiæ sensu ac propria quadam facultate potest dijudicare, quæ boni Spiritus charismata, quæ alieni sint phantasmata.

μενος · ἀκουε γὰρ τί φησιν ὁ Παῦλος. Ἴνα μὴ ὑπεραίρωμαι ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ ἄγγελος Σατανᾶ. Ὅρας, ὅτι καὶ οἱ τηλικούτων ἀψήμενοι μέτρων ἐπιδεεῖς εἰσιν ἀσφαλείας. Ἄλλως τε καὶ εἰ μὴ δὴ πρόφασιν τῷ Σατανᾷ ὁ ἄνθρωπος, οὐ κυριεύσειεν ἂν αὐτοῦ βία. παρὰ τοῦτο, οὔτε τῷ μέρει τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τοῦ ἀντικειμένου τὸ πρᾶγμα λογίζεται· ἀλλὰ τῇ μὲν χάριτι τοῦ Πνεύματος προστεθείς εἰς τέλος, τῆς μερίδος γίνεται τοῦ Χριστοῦ · μὴ οὕτω δὲ σχῶν · κἂν Πνευματικῶς γεννηθῆ, τὸ δὲ ἐστὶ, κἂν μέτοχος καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος γένηται, παρ' ἑαυτοῦ ἔξει, τὸ ὀπίσω τοῦ θελήματος παρευθῆναι τοῦ Σατανᾶ. Ἐῖτε γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος, εῖτε καὶ ὁ Σατανᾶς πρὸς βίαν ἐλάμβανον, οὐκ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἑαυτῷ αἴτιος, οὔτε εἰς γένναν ἐμπεσεῖν, οὔτε βασιλείας ἐπιτυχεῖν.

B
C
D
Γ'. Πολλῆς τῷ φιλαρέτῳ φροντιστέον τῆς διακρίσεως, ὥστε τῆς τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ διαφορᾶς ἀπογνώμονα εἶναι, καὶ τὰς ποικίλας τοῦ πονηροῦ τέχνας δι' εὐλόγων φαντασιῶν εἰωθότος τοὺς πολλοὺς παρακρούεσθαι, βασανίζεσθαι καὶ στυγεῖσθαι. Πλήν τὸ ἀσφαλές, πρὸς πάντα λυσιτελές· μὴ τοίνυν ἐλαφρότητι διανοίας ταχὺ σεαυτὸν ἐμπάρεχε ταῖς τῶν νοερῶν ἐπιστάσις εἰς ἀπάτην σου · κἂν αὐτοὶ οἱ οὐράνιοι ἄγγελοι ὦσιν · ἀλλὰ μένε βαρὺς, βατάνῳ ταῦτα διδοὺς ἐπιμελεστάτη· τὸ μὲν καλὸν σ' ἐκείνου-μενος, τὸ [δὲ] πονηρὸν διωθόμενος. Οὐ γὰρ ἄδηλα τὰ τῆς χάριτος ἐνεργήματα, ἅπερ ἡ ἀμαρτία, κἂν τὸ τοῦ ἀγαθοῦ πρόσωπον ὑποκρίνηται, παρασχεῖν οὐ δεδύνηται. Εἰ γὰρ καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οἶδεν ὁ Σατανᾶς εἰς ἄγγελον φωτὸς μετασχηματίζεσθαι, χάριν τοῦ ἀπατῆσαι · ἀλλ' οὖν κἂν ὁράσεις λαμπρὰς περιβάλληται, ἀγαθὴν ἐνεργεῖαν ἤπερ εἴρηται, παρασχεῖν οὐ δυνήσεται· δι' οὗ καὶ τὸ παράσημον ἀκριβὲς γίνεται. Οὐ γὰρ ἀγάπην τὴν εἰς Θεὸν ἢ πλησίον, οὐ πραότητα, οὐ ταπείνωσιν, οὐ χαρὰν, οὐκ εἰρήνην, οὐ τοῦ κόσμου μῖσος, οὐκ ἀνάπαυσιν πνευματικῆν, οὐκ ἐπιθυμίαν τῶν οὐρανίων ἐνεργημάτων δύναται (11), οὐ πάθη καὶ ἰδὼνάς καταπαύσαι, ἅπερ φανερῶς εἰσι τῆς χάριτος ἐνεργήματα · Ὁ γὰρ καρπὸς, φησὶ, τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, καὶ τὰ ἐξῆς· ταχὺ δὲ τύφον μᾶλλον ἐκείνος ἐμποιῆσαι καὶ ὑψηλοφροσύνην ἐπιτηδειότατος τε καὶ δυνατώτατος. Ἐκ γοῦν τῆς ἐνεργείας εἶση τὸ ἐλλαμφοθὲν ἐν τῇ ψυχῇ σου νοερὸν φῶς, ποτέρον τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ Σατανᾶ πέφυκεν ὄν· πλήν ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ψυχῇ, εἴπερ ἐρίεται τὰ τῆς διακρίσεως, εὐθὺς ἀπὸ τῆς νοερᾶς αἰσθήσεως, δῆλα τὰ τῆς διαφορᾶς γίνεται. Ὡσπερ γὰρ ὄξος οἴνω, κατὰ μὲν τὴν ὄρασιν ἐν, ἐκ δὲ τῆς κατὰ τὴν γεῦσιν αἰσθήσεως ὁ λάρυγξ ἑκατέρω κρίνει τὸ ἴδιον· οὕτω δὴ καὶ ψυχῇ ἐξ αὐτῆς γε τῆς νοερᾶς αἰσθήσεως, καὶ τῆς ἐνεργείας δυνατὴ κρίνειν τὰ τε τοῦ Πνεύματος χαρίσματα, καὶ τὰ τοῦ ἄλλοτρίου φαντάσματα.

⁸⁹ II Cor. xii, 7. ⁹⁰ II Cor, xi, 14. ⁹¹ Gal. v, 22.

ΙΔ'. Χρή σκοπεῖν καὶ προβλέπειν ἄριστα τὴν ψυχὴν, μήποτε δὴ καὶ τῷ βραχυτάτῳ ὑπὸ τῆς τοῦ ἀντικειμένου ἀλῆ δυνάμεως. Ὡσπερ γὰρ ἐνὸς μέρους ζώου παγίδι: ληφθέντος, ὅλον ἀνάγκη κάμπτεσθαι, καὶ ὑπὸ ταῖς τῶν θηρευόντων χερσὶν γίνεσθαι· οὕτω δὴ καὶ ψυχῇ τὰ ὅμοια συμβαίνειν παρὰ τῶν ἐχθρῶν εἴωθε. Καὶ τοῦτο δῆλον καθίστησιν ὁ προφήτης· Παγίδα γὰρ, φησὶν, ἠτοίμασαν τοῖς ποσὶ μου, καὶ κατέκαμψαν τὴν ψυχὴν μου.

ΙΕ'. Δεῖ τὸν βουλόμενον διὰ τῆς στενῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθεῖν, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, μὴ εὐδοκεῖν εὐπαθείᾳ σώματος· ἀλλ' ἐνδυναμοῦσθαι τῷ ἀγαθῷ Πνεύματι, ἔχοντα διὰ μνήμης τὴν εἰπόντα, ὅτι Σάρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. Πῶς δὲ δεῖ ἐνδυναμωθῆναι πνεύματι; τῷ Ἀποστόλῳ λέγοντι, τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μωρίαν τοῖς ἀνθρώποις λογίζεσθαι, προσεκτέον· καὶ ὁ προφήτης δέ· Εἶδον, φησὶ, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλείπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Δεῖ τοιγαροῦν τὸν βουλόμενον υἱὸν Θεοῦ γενέσθαι κατὰ τὸ ὅμοιον ταπεινωθῆναι πρότερον, καὶ μωρὸν καὶ ἄτιμον λογισθῆναι· μὴ ἀποστρέφοντα τὸ πρόσωπον ἀπὸ ἐμπτυσμάτων, μὴ δόξαν, μὴ κάλλος τοῦ αἰῶνος τούτου, μηδὲ τοιοῦτον μεταδιώκοντα, μὴ ἔχοντα ποῦ τὴν κεφαλὴν ἀνακλίνειν, ὀνειδιζόμενον καὶ ἐξουθενούμενον, καὶ πάντων παρόραμά τε καὶ καταπάτημα λογιζόμενον, πολεμούμενον ἀφανῶς τε καὶ φανερώς, καὶ τῇ διανοίᾳ ἀντιμαχόμενον· καὶ τότε αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, αὐτὸς γὰρ εἰπὼν· Ἐνοικήσω καὶ ἐμπεριπατήσω ἐν ὑμῖν, ἐμφανῆς, ἔσται τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ, καὶ λήψεται δύναμιν καὶ ἰσχὺν, ὥστε δεσμῶσαι τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι· ἐπὶ ἀσπίδα τε καὶ βασιλίσκον, καὶ ἐπάνω σκορπίων καὶ ὄφρων ἐπιβῆναι.

ΙΣ'. Οὐ μικρὸς ἡμῖν ἀγὼν πρόκειται, διαρρῆξαι τὸν θάνατον. Φησὶ γὰρ, Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐν τὸς ὑμῶν ἐστίν. Εὐρίσκειται δὲ τρόπον τινά καὶ αὐτὸς ὢν ἐντὸς ὁ πολεμῶν ἡμᾶς καὶ αἰχμαλωτίζων. Μὴ οὖν ἐνδιδῶτω μηδαμῶς ἡ ψυχὴ, ἕως ἂν νεκρὸν θεῖη τὸν ταύτην αἰχμαλωτίζοντα· καὶ τότε διαφύξεται ὀδύνη πᾶσα καὶ λύπη καὶ στεναγμός, διὰ τὸ ῥαγῆναι ἕδωρ ἐν γῆ διψώσῃ, καὶ γενέσθαι τὴν ἔρημον εἰς πλῆθος ὑδάτων.

ΙΖ'. Ψυχὴ ἀλώσιμος ἀκηδία δῆλός ἐστι κατάσχετος οὔσα καὶ ἀπιστία· καὶ διὰ τοῦτο ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερδιβάσει, τὸν λόγον οὐ δεχομένη· ἀναπτεροῖ δὲ ἑαυτὴν καὶ ὀνειροῖς πολλαῖς, τὸν ἐντὸς μὴ κατανοοῦσα πόλεμον, ἅτε οἴσει κατειλημμένη· ἡ δὲ οἴησις πύρωσις ἐστὶ τῆς ψυχῆς, οὐδαμοῦ ἀφειῖσα τὴν ἑαυτῆς ἀσθένειαν ἐπιγινώσκει.

ΙΗ'. Ὡσπερ βρέφος νεογενὲς εἰκόνα τοῦ τελείου διασώζει ἀνδρὸς, οὕτω δὴ καὶ ψυχὴ εἰκὼν τίς ἐστὶ τοῦ πεποιηκότος αὐτὴν Θεοῦ. Ὡς οὖν καὶ παιδίον κατὰ μέρος μὲν ἀξάνομενον ἐκ μέρους ἐπιγινώσκει

XIV. Attendere ac prospicere diligentissime animam oportet, ne quando vel minima sui parte ab adversaria potestate capiatur. Sicut enim illaqueato quolibet animalis membro, totum inflecti necesse est, et in venantium manus cadit; sic et animæ similia ab hostibus contingere solent. Et hoc manifeste denuntiat propheta: *Laqueum, inquit, paraverunt pedibus meis, et incarnaverunt animam meam* ⁹².

XV. Oportet volentem per angustum aditum in domum fortis ingredi et vasa ejus diripere, non indulgere deliciis corporis, sed corroborari bono spiritu, memorem ejus, qui dixit: *Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt* ⁹³. Quo autem modo illum oportet corroborari spiritu? Si attendat Apostolo dicenti: Dei sapientiam reputari ab hominibus stultitiam ⁹⁴. Cui propheta concinens, ait: *Vidi Filium hominis et species ejus inhonorata infra omnes filios hominum* ⁹⁵. Oportet igitur eum, qui vult filius Dei fieri, prius similiter humiliari, et stultum ignobilemque reputari; non avertentem faciem a sputis, nec gloriam nec decorem mundi hujus, aut aliquid simile prosequentem; non habentem ubi caput reclinet; opprobriis obrutum, nihili habitum, pro despicibili et digno qui ab omnibus conculcetur, reputatum; oppugnatum oculis ac palam, et mente reluctantem; et tunc ipse Dei Filius; ipse, inquam, qui dixit: *Inhabitabo et ambulabo in vobis* ⁹⁶, manifestum se præbebit ejus cordi, et ipse accipiet virtutem et robur ad vincendum fortem et vasa ejus diripienda; quin et ad ambulandum super aspidem et basiliscum ⁹⁷, et ad calcandum supra scorpiones et serpentes ⁹⁸.

XVI. Non parvum nobis certamen propositum est, dum perfringenda est mors. Ait enim: *Regnum Dei intra vos est* ⁹⁹; ita reperitur quoque intra nos modo quodam, qui nos impugnat et captivos ducit.

Ne igitur remittat conatum anima, quoad occisum ante se straverit captivantem se. Et tunc aufugiet dolor omnis et mæror et gemitus, eo quod eruperit aqua in terra sitiendi, et desertum stagnis jam aquarum inundetur ¹.

XVII. Quæ facile incuria capitur anima, manifeste monstrat, incredulitate se fuisse captam: ac propterea diem ex die ignave morando traxisse, verbum salutis non accipientem. Alias autem sibi fingit inanibus sæpe somniis et non animadvertens intestinum bellum; utpote, vana sui capta fiducia, quæ cæcitas animæ est, non sinens illam propriæ consciam infirmitatis esse.

XVIII. Sicut infans recens natus formam perfecti servat viri, ita et anima imago quædam est Dei, qui fecit ipsam. Ut igitur sensim puer et per partes crescens, incipit ex parte patrem agnoscere; ubi

⁹² Jerem. xviii, 22. ⁹³ I Cor. xv, 50. ⁹⁴ I Cor. i, 23. ⁹⁵ Isa. liii, 2. ⁹⁶ II Cor. vi, 12; Lev. xxvi, 12. ⁹⁷ Psal. xc, 13. ⁹⁸ Luc. x, 19. ⁹⁹ Luc. xvii, 21. ¹ Isa. xxxv, 6, 7.

vero plenius adoleverit, tunc non fere minus clare ipse patrem, quam pater ipsum noscit ac diligit; ac tali jam ostenditur patris thesaurus: sic anima quoque ante inobedientiam profectura fuerat et in virum perfectum occursura; sed per inobedientiam in pelagus oblivionis et in abyssum erroris depressa est; atque in portis inferi inhabitavit, ubi lato velut intervallo distans a Deo anima accedere ad illum nequit, et clare agnoscere creatorem suum. At Deus primum quidem per prophetas convertere studebat ad se illam, et provocabat, atque in notitiam trahebat sui. Postremo adveniens et coram ipse apparens, oblivionem quidem ei abstulit, errorem quoque detraxit. Deinde, et ipsas inferni perrumpens portas, in vagam illam pervenit animam, se ipsum exemplar ei proponens, per quod facile jam poterit ad mensuram ætatis, nempe **185** ad perfectionem Spiritus, pervenire. Porro Verbum Dei tentari a maligno divina dispensatione permittitur, deinde opprobria, contempiones, contumelias, alapas manuum audacium illarum, et ipsam extremam per crucem mortem sustinet, ostendens, ut diximus, quam animi æquitatem præ nobis ferre debeamus erga opprobriis nos incessentes, et vilipendentes nos, aut mortem etiam inferentes nobis; ut et ipsi nos iis qui surdi sunt, muti fiamus non aperientes os, ut vim et subtilitatem perspicientes malitiæ, ex cruce cui suffixi clavis sumus; cum clamore valido ² invocemus eum, qui potest nos salvos facere a morte; dicamusque: *Ab occultis meis munda me: et, Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero* ³. Tunc igitur immaculatus factus, invenit eum, qui subiecit ipsi omnia ⁴, et conregnat et conrequiescit cum Christo Etenim per inobedientiam a materialibus et sordidis absorpta cogitationibus, velut irrationalis facta fuerat anima, adeo ut non parvi laboris ei sit ex tanto luto vultum sursum erigere, ac subtilitatem malitiæ observare et perfringere, ut cum mente æterna commisceatur.

XIX. Si vis redire ad te ipsum, homo, et quam prius habebas gloriam resumere, quæ tibi ob inobedientiam periit; sicut neglectis prius Dei mandatis, hostis et præceptis et consiliis attendisti; sic nunc ab hoc deficiens, cui obtemperavisti, convertere ad Dominum. Cæterum scito, in multo labore et sudore vultus tui recepturum te thesaurum amissum tuum. Non enim ad rationes accommodata tuas est sine labore boni acquisitio; siquidem quæ sine labore accepisti, perdidisti hostique hereditatem tuam prodidisti. Recognoscamus ergo pro se quisque quid tandem id ac quantum sit quod amissimus: et luctum assumamus prophetæ: Vere enim *Hæreditas nostra versa est ad alienos; domus nostra ad extraneos* ⁵. Eo quod non audierimus mandatum; et propriis voluntatibus obsecuti; quodque terre-

καὶ τὸν πατέρα· ἐπειδὴν δὲ εἰς ἡλικίαν ἀφίκηται, τότε συνδιατίθεται, υἱῷ τε πατὴρ ἀκριβῶς καὶ υἱὸς πατρὶ, ἀποκαλύπτεται δὲ αὐτῷ καὶ ὁ τοῦ πατρὸς θησαυρός· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ πρὸ τῆς παρακοῆς προκόπτειν ἔμελλε, καὶ εἰς ἄνδρα τέλειον καταντῶν· διὰ μέντοι καὶ παρακοῆν εἰς πέλαγος λήθης καὶ εἰς βυθὸν πλάνης κατεβ.βάσθη, καὶ ἐν πύλαις ἄδου κατώκησεν. Ἀπὸ γοῦν πολλοῦ καθαπερὶ διαστήματος μακρυνθεῖσα τοῦ θεοῦ ἡ ψυχὴ, ἀδύνατος αὐτῷ προσελθεῖν ἦν, καὶ ἐπιγινῶναι καλῶς τὸν πλάσαντα. Ἀλλ' ὁ θεὸς πρῶτα μὲν διὰ προφητῶν ἐπέστρεφεν οὐτὴν καὶ προσεκαλεῖτο, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν εἴλεκε τὴν ἑαυτοῦ. Ἐσχάτον δὲ καὶ αὐτὸς παρελθὼν ἐκείνος, ἀφείλετο μὲν τὴν λήθην, ἀφείλετο δὲ τὴν πλάνην· εἶτα καὶ τὰς ἄδου διαρρήξας πόλας ἐπὶ τὴν πεπλανημένην εἰσήλθε ψυχὴν, ἑαυτὸν ὑπόδειγμα ταύτῃ θέμενος, δι' οὗ δυνατόν αὐτῇ ἔσται πρὸς μέτρον ἡλικίας πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ Πνεύματος καταντῆσαι. Πειράζεται τοιγαροῦν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος πρὸς τοῦ πονηροῦ κατ' οἰκονομίαν· ἔπειτα ὄνειδισμοὺς καὶ ἐξουθενώσεις, ὕβρεις τε ῥαπίσματα χειρῶν ἐκείνων τῶν τολμηρῶν, καὶ αὐτὸν ἔσχατον τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον ὑπομένει, ὑποδεικνύς, ὡσπερ ἔφημεν, τίνα τὴν διάθεσιν ἐπιδεικτέον πρὸς γε τοὺς ὄνειδίζοντας, ἐξουθενούντας, ἢ καὶ θάνατον ἡμῖν ἐπάγοντας· ἵνα καὶ αὐτὸς τοῖς οὕσι κωφοῖς καὶ ἄλαλος γένηται μὴ ἀνοίγων τὸ στόμα, ἵνα τὴν ἐνέργειαν καὶ λεπτότητα διαβλέπων τῆς πονηρίας, καὶ ὡς ἐν σταυρῷ τοῖς ἡλοῖς ἐμπεπαρμένος μετὰ κρουγῆς ἰσχυρᾶς βοήσειε πρὸς τὸν δυνάμενον αὐτὸν ῥύσασθαι τοῦ θανάτου, καὶ, Ἀπὸ τῶν κρυφίων μου, φαίη, καθάρισόν με· καὶ, Ἐὰν μὴ μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι. Τότε γοῦν ἄμωμος γεγονὼς εὕρισκει τὸν ὑποτάξαντα αὐτῷ τὰ πάντα, καὶ συμβασιλεύει καὶ συναναπαύεται τῷ Χριστῷ. Καὶ γὰρ διὰ τὴν παρακοῆν ὑπὸ ὕλικῶν τε καὶ ῥυπαρῶν καταποθεῖσα λογισμῶν οἶονεὶ ἄλογος γέγονεν ἡ ψυχὴ· ὥστε οὐ μικροῦ πόνου τῆς τοιαύτης ἀνακούφαι ὕλης, καὶ τὴν λεπτότητα κατανοῆσαι τῆς πονηρίας, καὶ διελθεῖν, ἵνα καὶ ἀνάρχῳ νοτὶ συκραθῇ.

10'. Εἰ βούλει ἐπανελθεῖν εἰς ἑαυτὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν πρώην εἶχες δόξαν ἀναλαβεῖν, ἥτις ἄρα σοι καὶ ἐκ παρακοῆς παραπώλετο· ὡς ἡμεληκῶς πρότερον τοῦ θεοῦ ἐντολῶν, τοῖς τοῦ ἐχθροῦ διατάγμασι καὶ τῇ συμβουλῇ προτέσχες, οὕτως νῦν ἀποστάς οὐ ἐπήκουσας, ἐπιτράφηθι πρὸς τὸν Κύριον· πλὴν ἴσθι ὅτι ἐν πολλῷ κόπῳ καὶ ἰδρῶτι, φησὶ, τοῦ προσώπου σου ἀπολήψῃ τὸν πλοῦτόν σου· οὐ γὰρ σοι λυσιτελής ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπονος κτήσις· ἐπεὶ περ ἀπονητὶ λαθὼν ἀπωλεσας ἅπερ εἴληφας, καὶ τῷ ἐχθρῷ προῦδωκας τὴν κληρονομίαν σου· ἐπιγινῶμεν οὖν ἕκαστος τίποτε δὴ ἀπωλέσαμεν, καὶ τὸν θρῆνον ἀναλάβωμεν τοῦ προφήτου· τῷ ὄντι γὰρ κληρονομία ἡμῶν κατεστράφη ἀλλοτρίοις, καὶ ὁ οἶκος ἡμῶν ξένοισ· τῷ παρακούειν τῆς ἐντολῆς καὶ τοῖς ἑαυτῶν θελήμασι εἴκειν, καὶ τοῖς ῥυπαροῖς καὶ γηρίοις ἐνήδυσθαι λογισμοῖς·

² Hebr. v, 7. ³ Psal. xviii, 13. ⁴ I Cor. xv, 27. ⁵ Thren. v, 2.

ὥστε καὶ πολλῶν διαστήματι τότε ἀπέχει ἡμῶν ἢ ψυχῆ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ · ὡς καὶ ὀρφανοῖς εἰκόναμεν μὴ ἔχουσι πατέρα · ὧτινι οὖν μέλει περὶ ψυχῆς, ἀγωνιστέον ὀπόση δύνανται καθάρειν λογισμοὺς πονηροῦς, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπιτιμώμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτω βιαζομένων τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ τηρεῖν ἄσπιλον, τότε ἔρχεται ὁ ἐπαγγελάμενος ἐνοικῆσαι καὶ ἐμπεριπατῆσαι ἐν ἡμῖν · καὶ τότε ἀπολαμβάνει καὶ τὴν ἑαυτῆς κληρονομίαν ἢ ψυχῆ, καὶ ναὸς Θεοῦ γενέσθαι καταξιοῦται. Αὐτὸς γὰρ οὗτος αὐτῷ στρατεύματι τὸν πονηρὸν ἐκδιώξας, τὸ λυσιπὸν ἐν ἡμῖν βασιλεύσει.

digna habebitur. Ipse enim in fugam ejiciens cum exercitu malignum, de cætero in nobis regnabit.

Κ'. Ὁ τῶν Καὶν ῥηθεὶς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κατὰ τὸ φανερὸν λόγος, Στένων καὶ τρέμων καὶ παλλόμενος ἐπὶ τῆς γῆς, ἔση, τύπος τις καὶ εἰκὼν πάντων ἀμαρτωλῶν κατὰ τὸ ἀπόρρητον ἦν. Οὕτω γὰρ τὸ τοῦ Ἀδάμ γένος ἰτῆς ἐντολῆς ἐκπεσὼν, καὶ ἀμαρτίαις ἔνοχον γεγονὸς σαλεύεται λογισμοῖς ἀστάτοις, φόβου τε καὶ δειλίας καὶ παραχῆς πληρούμενον · αὐτοῦ τε τοῦ ἐχθροῦ ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις πᾶσαν ψυχὴν τὴν μὴ γεγεννημένην ἐκ τοῦ Θεοῦ, κλυδωνίζοντος, καὶ ὡς σῖτον τινὲ σινίφ ἐνστρέφοντος · οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος τοὺς τοῖς θελήμασιν ἐπομένους τοῦ πονηροῦ, δεικνύων ὅτι τὴν εἰκόνα τῆς τοῦ Καὶν διασώζουσι πονηρίας, ἐλέγχων αὐτούς, Ὑμεῖς, ἔλεγε, τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν τοῦ ἀνθρωποκτόνου · ἐκεῖνος γὰρ ἀνθρωποκτόνος ἐστὶν ἀρχῆθεν, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν.

ΚΑ'. Κατανοεῖν προσήκει, φησὶ, πῶς ἡ τοῦ κατὰ γῆν βασιλείως θεᾶ ἐπιπόθητός ἐστι καὶ περιπούδαστος τοῖς ἀνθρώποις · καὶ πᾶς ὅστις πόλιν ἐπιδημῶν ἐν ἡπερ ὁ βασιλεὺς, ἐπιθυμητὸν αὐτῷ καὶ μόνον τῆς περιβολῆς ἰδεῖν τὸ πολυτελὲς καὶ φιλότιμον · ἐκτὸς εἰ μὴ ὑπὸ τῶν πνευματικῶν ἀμελεῖται ταῦτα καὶ ἀτιμάζεται · τῷ ἐτέρῳ κάλλει τετρῶσθαι, καὶ ἄλλης αὐτοῦ δόξης ἐπιθυμεῖν. Εἰ οὖν οὕτω τοῖς σαρκικοῖς ἢ τοῦ θνητοῦ βασιλείως ἐσπούδασται θεᾶ · πῶς οὐχὶ μᾶλλον τοῦ ἀθανάτου πολυέραστος ἐκείνοις ἐστὶν, οἷς ἐνέσταξέ τις ῥάνις τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, καὶ τὴν καρδίαν θεῖος ἐπληξεν ἔρωσ; διὰ τοῦτο καὶ πάσης τοῦ κόσμου φιλίας ἑαυτοὺς λύουσιν, ἵνα δυνηθεῖεν ἐκεῖνον τὸν πόθον ἔχειν ἐγκάρδιον διηνεκῶς, καὶ μηδένα ἕτερον πρὸ ἐκείνου. Ὀλίγοι δὲ κομιδῇ οὗτοι, οἷγε τῇ ἀγαθῇ ἀρχῇ καὶ πέρας ἴσον ἐπιτιθέμενοι, καὶ μέχρι τέλους ἀπρόσκοποι διαμένοντες. Πολλοὶ μὲν κατανύσσονται, καὶ πολλοὶ χάριτος οὐρανοῦ μέτοχοι γίνονται, καὶ ἔρωτι τιτρώσκονται θεῷ · ἀλλὰ τοὺς μεταξὺ πόνους, καὶ τὰς τοῦ πονηροῦ πείρας ποικίλη τέχνη καὶ πολυτρόπῳ προβάλλοντος οὐ διενεγκόντες, ὑπέμεινάν τε τῷ κόσμῳ, καὶ ἐδυθίσθησαν ἐν τῷ ἐκείνου βυθῷ, διὰ γνώμης χαυνότητα καὶ ἀσθένειαν, ἢ καὶ τὸ προσπαθεῖα τῶν γηένων ἀλῶναι. Ὅσοι γὰρ πρὸς ἀσφάλειαν μέχρι τέλους διαδραμεῖν βούλονται, ἄλλον ἔρωτα καὶ ἄλλην ἀγάπην τῇ ἐπουρανίῳ ἐκείνῃ συμπαραμῖξαι οὐχ ὑπομένουσιν.

nis et sordidis cogitationibus delectati fuerimus; ut adeo longa sane tunc distantia abesset a Deo anima nostra; at assimilati orphanis simus patrem non habentibus. Cui ergo curæ est anima, huic totis contendendum viribus est ad funditus extirpandas e mente sua pravæ cogitationes; et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei⁶. Quando enim ita nobis ipsi vim inferemus, ad templum Dei custodiendum expers omnis maculæ, tunc veniet ad nos qui promisit se habitaturum et ambulaturum in nobis. Et tunc resum et amissam hæreditatem suam anima, et templum Dei fieri

XX. Quod Caino secundum sensibilem litteræ sonum dictum a Creatore verbum est: *Gemens, tremens, et titubans super terram eris*⁷. Juxta sensum allegoricum figura et imago omnium peccatorum erat. Sic enim Adami progenies transgressa mandatum, et peccatorum rea fluctuat cogitationibus inquietis, metu, pavore, perturbatione plena. Ipso præterea inimico concupiscentiis et voluptatibus variis omnem quæ regenerata ex Deo non sit, agitante animam. et ut triticum in cribro, sursum deorsum jactante. Quid quod et Deus ipse obsequentes voluntatibus diaboli per sese concutit, demonstrans ipsos imaginem pravitatis Caini conservare: *Vos, inquit, desideria patris vestri vultis facere homicidæ; ille enim homicida erat ab initio, et in veritate non stetit*⁸.

186 XXI. Considerare convenit, quantum aspectus terrani regis desiderari, et quam ardenti procurari studio ab hominibus soleat: et quisquis in urbem advenit, ubi rex degit, in eo flagranti versatur voto, ut vel solum pretiosum splendidumque palatii ambitum videat; nisi forte quispiam ex iis sit, qui sancto se dederit Spiritui, qui hæc insuper habeat, ac aspernetur; alia pulchritudine saucius, aliusque gloriæ cupidus. Si ergo carni deditis hominibus adeo expetibilis censetur, tamque avidè captatur intuendi regis mortalis copia; quomodo non incomparabiliter optanda magis visio fuerit immortalis Regis, iis sane quibus guttula saltem inspersa quædam Spiritus boni, divino amore cor vulneraverit? Quapropter isti omni mundi amicitia se ipsos exsolvunt, ut possint propensum hunc semper in corde habere amorem, et pro illo nullum alium. Sed hi valde pauci sunt: qui quidem bono principio parem finem adjungant, et usque ad extremum inoffense perseverent. Multi compunguntur; multi gratiæ cœlestis fiunt participes; et amore divino feriuntur; sed qui varie per vitam incurrunt labores, nec diaboli tentationes artes versutiaque illatas multiplices sustinent, et in mundo permanent, et demerguntur in ejus profunda voragine, ob propositi languorem et infirmitatem; vel etiam quod affectu terrenorum capiantur. Qui-

⁶ II Cor. x 5. ⁷ Gen, iv, 12. ⁸ Joan. viii, 44.

cunque porro securitate omni perducere ad extremam metam cursum hunc voluit, alium amorem, aliam charitatem cœlesti admiscere illi nequaquam sustinent.

XXII. Ut magna prorsus et inenarrabilia bona sunt quæ Deus promisit; ita multis ad eorum assecutionem opus laboribus et certaminibus est; iisque cum spe ac fide toleratis et susceptis. Hoc ex his Christi verbis patet: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me*⁹. Et rursus: *Nisi quis oderit patrem et matrem, et fratres et sorores et filios; adhuc autem et animam, suam; non potest meus esse discipulus*¹⁰. Plerique autem hominum sic stulti sunt, ut regnum quidem consequi velint, et æternæ hæreditatem vitæ, ac Christo in ævum omne conregnare; id quod magnum est, et omnem cogitationem superat; propriis tamen obsequendo voluntatibus; si non potius illi, qui vana ista et manifeste noxia ipsis insouirat.

XVIII. Usque ad finem cursum inoffense perfectentes, hi sunt, qui mundi omnes cupiditates et se ipsos, transgressionemque ejus ac voluptates, et circa illum occupationes omnino odio habent. Hoc enim est abnegare se ipsum. Quare propria voluntate unusquisque regno ejicitur, eo quod haudquamquam ex veritate labores eligat, et se ipsum abneget: nimirum volens ita Dei amori ac desiderio servire, ut simul delectari quoque possit quibusdam hujus mundi rebus, nec totum necesse sit impetum propriæ voluntatis Deo tradere. Uno autem exemplo declarabitur id quod in manibus habemus. Discernens nempe discernit unusquisque, nec latet ipsum malum esse hoc ad quod forte agendum propendet. Primum quidem intus in corde observatur ambiguitas; bilanx vero cum jugo suspensa in intima sui ipsius conscientia, palam anceps in utrumvis, Dei scilicet aut mundi amorem impetum intus facit: et tunc circa exteriora prodit. Discernens enim (ut dictum est) discernit quisque. Exempli causa, quispiam forte cum fratre contendens, dissidet a se ipso. Ac primo opponit: *Dicamne? an non dicam? reponamne quæ ulciscantur illata* 187 *mihi probra? sed potius silebo. Tenemus Dei mandata; cæterum ita ut propriæ quoque cura gloriolæ non negligatur; adeo vix quispiam plene ac perfecte animam induxit, prorsus in omnibus abnegare se. Si ergo vel minimo momento lanx amicitie mundanæ jugum stareræ in corde traxerit, statim malum verbum exit usque ad labra; deinde mens, tanquam arcum intus tendens, jaculatur in proximum per linguam. Jurgium inde progreditur usque ad manus, interdum et vulnera; quin a cædem nonnunquam ipsam rixa pervenit. Ex quo licet perspicere, unde ducto principio in quantum sceleris processerit brevis ille motus animæ. Et ex hoc exemplo reputa, sic ad singulos evenire*

A KB'. Ὡςπερ μεγάλα δηλαδὴ καὶ ἀνεκδιήγητα καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπηγγελημένα περὶ κακῶν ἀγαθὰ, οὕτω καὶ πολλῶν δεῖται πόνων τε καὶ ἀγώνων τῶν μετ' ἐλπίδος καὶ πίστεως· καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· Ἐἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Καὶ πάλιν· Ἐὰν μὴ τις μισήσῃ πατέρα καὶ μητέρα, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ γυναῖκα, καὶ τέκνα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μοι εἶναι μαθητής. Οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν ἀνθρώπων οὕτως ἔχουσιν ἀνόητως, ὡς τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν βούλεσθαι, καὶ τῆς αἰωνίου κληρονομῆσαι ζωῆς, καὶ Χριστῷ διὰ τέλους συμβασιλεῦσαι, τὸ μέγα τοῦτο καὶ ὑπὲρ ἔννοιαν· τοῖς ἰδίους δὲ ζῶντες θελήμασι, καὶ τούτοις ἀκολουθοῦντες· μᾶλλον δὲ τῷ ἐνσπείροντι τὰ μάταια ταῦτα, καὶ φανερῶς βλαβερά.

B KI'. Οὗτοι εἰσιν οἱ μέχρι τέλους ἄπρωτοι διερχόμενοι, οἱ τὰς τοῦ κόσμου πάσας ἐπιθυμίας, καὶ ἑαυτούς, μεθορισμούς τε τούτου καὶ ἡδονάς, καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀσχολίας τὸ παράπαν μισήσαντες· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἀπαρνησάσθαι ἑαυτόν. Ὡστε ἰδίῳ θελήματι ἕκαστος τῆς βασιλείας ἐκβάλλεται· τῷ μὴ ἐξ ἀληθείας ἐλέσθαι τοὺς πόνους, καὶ ἑαυτὸν ἀπαρνησάσθαι, ἀλλὰ ἐθέλειν ἔτι πρὸς ἐκείνῳ τῷ θεϊκῷ πόθῳ, καὶ τισὶ τοῦ αἰῶνος τούτου συνήδεσθαι· καὶ μὴ τὴν ῥοπὴν ὅλην τοῦ ἰδίου θελήματος τῷ θεῷ διδόναι. Δι' ἐνός δὲ ὑποδείγματος γνώρισμα ἔσται τῷ μετὰ χειρας. Διακρίνων μὲν γὰρ διακρίνει ἕκαστος, καὶ οὐ λέληθεν αὐτὸν, ὅτι ἄτοπον τόδε τυχὸν ὕπερ ὤρμηται ποιῆσαι. Πρῶτον μὲν γὰρ εἶσω κατὰ τὴν καρδίαν ἐπισημαίνεται ἡ ἀμφιβολία· ἡ στάθμη δὲ καὶ ὁ ζυγὸς τῷ ἑαυτοῦ συνειδῶτι, φανεράν πρότερον τῆς τε τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς τοῦ κόσμου ἀγάπης τὴν ῥοπὴν ἔνδον ποιεῖ, καὶ τότε περὶ τὰ ἔξω πρόεισι. Διακρίνων γὰρ, ὡς εἴρηται, διακρίνει ἕκαστος· οἷον εἰ τύχοι τῷ ἀδελφῷ διαπληκτιζόμενος στασιάζει πρὸς ἑαυτόν, πρῶτον καὶ ἀντιτίθησιν· Ἐἴπω; ἀλλὰ μὴ εἴπω· ἀντιφθέγξομαι πρὸς ταυτί μοι τὰ ἐπενεχθέντα ὀνειδέη; ἀλλὰ σιωπήσομαι μᾶλλον· ἔχομεν καὶ τῶν θεοῦ ἐντολῶν (1)· πλὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδίας δόξης οὐκ ἀπερχομένης, οὐδὲ παντάπασιν ἑαυτὸν ἐλόμενος ἀπαρνησάσθαι. Εἰ οὖν καὶ μικρὸν ἢ ῥοπή τῆς τοῦ κόσμου φιλίας τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ζυγὸν καθελκύσειν, εὐθύς ὁ πονηρὸς λόγος πρόεισιν ἄχρι καὶ τῶν χειλέων· εἴθ' οὗτος, ὡς περὶ τόξον ἐντεινόμενος ὁ νοῦς ἔνδοθεν, βάλλει τὸν πλησίον διὰ τῆς γλώττης, καὶ μέχρι χειρῶν, ἐστὶ δ' ὅτε καὶ τραυμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ φόνου, τὸ κακὸν πρόεισιν. Ἐξεστὶ τοίνυν καὶ παραθεωρεῖν ὅθεν ἀρξάμενον οἷον προέβη δεινοῦ τὸ βραχὺ τοῦτο κίνημα τῆς ψυχῆς. Οὕτω νόει μοι, καὶ εἰς ἕνα ἕκαστον συμβαίνειν ἀμάρτημά τε καὶ ἐπιτήδευμα, τῆς κακίας κολακυσούσης τε καὶ περισαινούσης τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαις κοσμικαῖς καὶ σαρκὸς ἡδοναῖς·

⁹ Matth. xvi, 24. ¹⁰ Luc. xvi, 26.

(1) Ἐχομεν, κ. τ. λ.] Forte leg. ἔχομεν καὶ τῶν θεοῦ ἐντολῶν; πλὴν, κ. τ. λ. *Adhærebone etiam Dei mandatis? sic tamen ut, etc.*

οὕτως ἀπαρτίζεται μοιχεία, οὕτω κλοπή, οὕτω πλεονεξία, οὕτω καὶ κενοδοξία, οὕτω καὶ πᾶν ὀτιοῦν πονηρόν.

A lapsus in peccata vel prava studia; malitia ubique adulationibus quibusdam blanditiisque pellicente voluntatem animæ in cupiditates mundanas, et carnis voluptates. Sic perpetratur adulterium, sic furtum, sic avaritia, sic vana gloriatio; sic omne aliud cujusvis generis malum.

ΚΔ'. Καὶ αὐτὰ τὰ κατὰ πολλάκις ἐπιτηδεύματα διὰ κενὴν δόξαν ἐπιτελεῖται· ὅπερ ἴσον κλοπῆς τε καὶ ἀκτιδίας, καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων ἀμαρτημάτων τῷ Θεῷ κρίνεται. Ὁ Θεὸς γὰρ, φησὶν, διεσκόρπισεν ὅσα ἀνθρωπαρέσκων· ὥστε καὶ δι' αὐτῶν τῶν καλῶν ὑπηρετεῖσθαι καὶ θεραπεύεσθαι ὁ ἐχθρὸς βούλεται, ἀπατηλὸς ὢν ἐκεῖνος, καὶ ποικίλος, καὶ σκολιός.

ΚΕ'. Ὅπερ τις ἐφίλησε τοῦ παρόντος κόσμου τούτου, καὶ βρῦνει δὴ τὴν ἐκείνου διάνοιαν, καὶ οἶονεὶ κάτω καθέλκει, καὶ συναθεῖ καὶ ἀνακύβει αὐτὴν οὐκ ἀνίησι. Γῶν γὰρ τοιοῦτων τὸ στάθμιόν τε καὶ ἡ ῥοπὴ, καὶ τὸ ζύγιον τοῦ θελήματος τῆς καρδίας ὡσπερ ἐξήρτηται, καὶ βάσανος ἔνθεν γίνεται παντὶ τῷ ἀνθρωπείῳ γένει, ἥτοι τῶν ἐν πόλεσιν οἰκούντων Χριστιανῶν, ἢ τῶν ἐν ὄρεσι· τῶν ἐν μοναῖς, ἢ ἐν ἀγροῖς, ἢ ἐν ἐρημίαις, ὅτι ἐκὼν τις δελεαζόμενος ὑφ' οὐπερ φιλεῖ, δηλὸς ἐστὶν οὐπω τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ὅλην παραδοῦς τῷ Θεῷ. Οἶον, ἡγάπησέ τις, εἰ τύχοι, κτήματα, χρυσίον ἄλλος, ἕτερος τῇ γαστρὶ δουλεύειν, ἢ ἐπιθυμίαις ταῖς τῆς σαρκὸς χαρίζεσθαι, ἄλλος σοφίαν λόγων διὰ δόξαν ἐπίκτηρον· ὁ μὲν ἀρχὴν, ὁ δὲ τὰς ἐξ ἀνθρώπων τιμὰς, ὄργην ἄλλος καὶ μῆνιν· τὸ γὰρ ἐκδοτὸν ἑαυτὸν παρατρεῖν τῷ φίλῳ αὐτῷ φαίνεται· ἕτερος ὀμιλίας ἐς οὐδὲν θέον. Ἄλλος ἀπλῶς τὸ μεθορίζεσθαι, ἢ λόγοις προσέχειν ἀργοῖς, ἢ τὸ διδάσκαλος εἶναι, καὶ τοῦτο διὰ δόξαν τὴν ἐξ ἀνθρώπων· καὶ ὁ μὲν χαυνώσει καὶ ἀμελείᾳ πρόσκειται· ὁ δὲ ἱματίων καλλωπισμοῖς ἠδεύεται· οὗτος ὕπνῳ, ἐκεῖνος εὐτραπέλιᾳ, καὶ ἄλλος μικρῷ τινι ἢ μεγάλῳ τοῦ κόσμου δέδεται καὶ κατέχεται, καὶ οὐκ ἀνίσταται ἀνακύβει· πρὸς ὃ γὰρ πάθος οὐ διαμάχεται τις γενναίως, οὐδὲ ἀντικαθίσταται ἐκείνῳ παντως, καὶ ἠδεύεται· κάκεινο καθέλκον αὐτὸν καὶ κατέχον οἶονεὶ δεσμός τις, καὶ κῶφον τῆς διανοίας αὐτοῦ γίνεται τοῦ μὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἀναφέρεσθαι, μηδ' αὐτῷ μόνῳ λατρεύειν. Ψυχὴ γὰρ ἢ ἀληθῶς πρὸς Κύριον τὴν ὁρμὴν ἀπευθύνασα, πᾶσιν αὐτῷ τὴν ἔρεσιν ἐπιτρέπει, αὐτῇ σε ἑαυτῆς ἔξαρνος γίνεται, καὶ τοῦ ἰδίου νοοῦ τοῖς θελήμασιν οὐκ ἀκολουθεῖ.

D incurvas negato illi suspectu ad Deum libero, nec ad Dominum impetum suum dirigit, omne illi suum desiderium permittit, ipsaque in omnibus se ipsum abnegat, propriæque mentis inclinationibus haud obsequitur.

ΚΖ'. Διδακτέον ἐκ παραδείγματος, πῶς θελήματι ἰδίῳ παραπόλλυται ἄνθρωπος. Διὰ γὰρ ἀγάπην τινὸς τῶν τοῦ κόσμου ἐν τε πυρὶ βάλλεσθαι καὶ ἐν θαλάσῃ βυθίζεσθαι, καὶ ἀίχμαλωσίᾳ ἑαυτὸν ἐμπαρέχει· ὑποκείσθω γὰρ, οἶκόν τινος ἢ ἀγρόν, οὕτω συμβῶν, καταπίμπρασθαι. Ὁ τοίνυν ἑαυτὸν περικῶσαι βουλόμενος, ὡς τοῦ ἐμπρησμοῦ ἦσθετο, γυμνὸς ἐκπέφευγε πάντων ἀμελήσας, καὶ τῆς ἑαυτοῦ μόνης ψυχῆς γε-

XXIV. Ipsa quoque per se laudabilia ob vanam sæpe gloriam opera efficiuntur. Quod quidem par furto, inertia, magnisque aliis peccatis a Deo judicatur: *Deus enim* (ait David) *dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent*¹¹. Itaque vectigales sibi facere virtutes, tributum e bonis operibus cultus obsequiique captans proprii hostis noster satagit, veterator ille versutus, varius et pravus.

XXV. Quam quivis ex mundi hujus rebus amat, ea gravat illius mentem, et quasi deorsum trahit ac detrudit, vertereque sursum oculos non sinit. Apud tales enim statera et anceps momentum, jugumque arbitrii cordis quasi sublatum est; examenque sic fit explorans intimos sensus omnis generis hominum, seu in urbibus degentium Christianorum, seu in montibus, seu in monasteriis; sive in agris, sive in solitudinibus. Deprehenditurque ex eo quod volens quis alliciat ab ea re, quæcunque tandem est, quam amat, pondum suum omnem amorem Deo addivisse. Exempli gratia, diligit quis forte possessiones, alius aurum, alius amat ventri servire, et indulgere concupiscentiis carnis; alius sapientiam amat propter gloriam fragilem; non nemo ambit præfecturam; alter honores ab hominibus; huic placet ira efferri, et bile; nam impendere se ipsum amicis vindicandis, laus ipsi videtur: alii jucundæ sunt confabulationes facetæ de nugis scurrilibus. Quemdam soluta licentia ultra decori terminos evagandi; aut verbis otiosis attendere, aut magistrum esse; et hoc aucupandæ causa ab hominibus gloriæ. Ac aliquis quidem in torporem et negligentiam incumbit. Est quem delectet ornatus ac splendor vestium. Hic somno, ille dicacitati facetiarum, alius parvæ cuiquam aut magnæ mundanarum rerum affectu defixus hæret; ita ut ea quasi vinctus teneatur, nec possit sursum aspicere; quam enim aliquis animi sui pravam affectionem non oppugnat acriter, cuique non obsistit generose, ea tandem delectatur, et tunc illa trahit ipsum ac detinet, et uncus

D velut quidam collaris ejus mentis fit, deorsum illam permittens illi soli servire. Anima enim, quæ vero desiderium permittit, ipsaque in omnibus se ipsum

XXVI. Docendum in exemplo, quomodo fiat, ut percat homo, eo quod propriæ obsecutus fuerit voluntati; propter enim affectum ad aliquid ex mundanis contingit eum aut in ignem conjici, aut mari demergi, **188** aut in captivitatem se ipsum tradere. Ponatur, domum aut villam casu fortuito inflammari. Qui ergo salutem consulere propriæ decrevit, neglectis statim omnibus aufugit, quasi qui

¹¹ Psalm. LI, 6.

incendium jam sentiat, suæ unice vitæ curam servandæ habens. Alius autem amore cujusdam vasis, ut id flammæ subtractum secum efferat, moratur; inque ista mora et conalu circumventus a prævalente undique igne corripitur et comburitur. Vides ut propria voluntate et amore cujuspiam temporalis rei, quam præter se, imo super se ac salutem suam videtur diligere, talis flammis absumitur. Aliis rursus in naufragium incidentibus, ins quidem illorum qui servare se ipsum, quantum potest, omnino constituit, cunctis confestim vestibus abjectis, nudum se in aquam mittit, et hac ratione potest suam conservare vitam. At quispiam ex istis, vestem conservare cupiens, absorbetur fluctibus, propter vile lucrum, o miseriam! se ipsum perdens. Fingatur iterum, judicium perferri irruptionis hostilis, et quemdam statim a cognito periculo pedes in fugam quam potest velocissimam dare, securum reliquorum, præter se, omnium. At alium non prius velle fugere, quam pecuniam secum auferat; sed hunc cunctantem hostilis manus superveniens comprehendit. Vides, voluntate istius propria, et propter adhæSIONEM nimis addictam cuidam mundanarum rerum, misere illum et corporis et animæ irreparabilem subire jacturam.

XXVII. Pauci profecto sunt, qui perfectam ad Deum charitatem habeant; qui omnes voluptates mundi et omnes cupiditates nihil ducant; qui denique omnes maligni tentationes patienti longanimitate perferant. Cæterum non ob hoc desperandum; neque bona spes negligenda est. Etsi enim multæ naves naufragium patiantur; sunt tamen omnino non paucae, quæ felici trajectu portum tenent. Propterea fide nobis in primis opus; patientiaque et attentione; generoso quoque in certaminibus animo; ac præterea fame ac siti bonitatis, simul cum multa prudentia et discretione; quin et acrimonia et impudentia in petendo. Nam plerique hominum, ut diximus, sine labore ac sudore consequi regnum cælorum volunt: et sanctos quidem viro felices prædicant: honoremque ipsorum ac charismata concupiscunt; parium vero cum ipsis tribulationum, laborum et passionum consortes fieri renuunt. Sed istud omnes, et meretrices et publicani cupiunt. Atqui propter hoc tentationes propositæ sunt et probationes; ut per eas appareat, quoniam vere summ ipsorum Dominum diligant, et ut hi juste consequantur cœleste regnum.

XXVIII. Afflictionibus, passionibus, patientia et fide absconditas esse promissiones puta, ipsamque gloriam, ac bonorum cœlestium fruitionem. Quandoquidem et jactum in terram frumenti granum, et insitum arboris surculum, necesse est putrescere, et ignominiose procidere; et sic demum multiplicem ornatissimi sui indumenti fructum recipere. Nisi enim per illam putredinem, per illas velut ignominias transierint, nunquam eum ultimum decorem, nunquam speciosam illam pompam sibi circumdarent, qua se ostentant. In hac quidem sententia Apostolus est: *Per multas enim, inquit,*

νόμενος. Ἐτερος δὲ εἰς νοῦν αὐτῷ ἐπελθὼν καὶ τινα τῶν σκευῶν ἐξελεῖν, ὑπέμεινεν ἄραι· καὶ ὡς ἐν αὐτῷ λαμβάνειν αὐτὸς ἦν, κατακρατῆσαν ἤδη, τῆς οἰκίας τὸ πῦρ καὶ αὐτὸν συνέλαβε καὶ κατέκαυσε. Ὁρᾷς ὑπὸς ἰδίῳ θελήματι, φιλία τινὸς τῶν προσκαίρων ἢ παρ' ἑαυτὸν φαίνεται ἀγαπήσας, τῷ πυρὶ παραπώλετο. Ἐτέρων πάλιν ναυαγίῳ περιπεσόντων, ὁ μὲν σώζειν ἑαυτὸν βουλόμενος, ἀποδύεται καὶ γυμνὸς τοῖς ὕδασι ἐπαφίεται· καὶ οὕτω δυνατόν αὐτῷ γίνεται τὴν ἰδίαν περισῶσαι ψυχὴν. Ὁ δὲ καὶ τῶν ἐνδυμάτων συνδιασῶσαι τινα θελήσας, ὑπὸ τῶν ὑδάτων ἠατεβαπτίσθη, καὶ διὰ βραχὺ τι κέρδος, ὃ τῆς συμφορᾶς! καὶ ἑαυτὸν συναπώλεσεν. Καὶ πάλιν ὑποκαίσθαι καὶ ἐχθρῶν τινα ἐφοδὸν παρηγγέλλαι, καὶ τὸ μὲν ἅμα τε ἀκοῦσαι, εὐθὺς ὡς εἶχε ποδῶν ἐκφυγεῖν, μὴ μελῆσαν αὐτῷ τῶν μηθενός· τὸν δὲ διαπιστήσαντα, εἰ καὶ τῶν πραγμάτων τινὰ βουλευθέντα σονεκκομέσαι, εἶτα ἐφυστερήσαντα συλληφθῆναι καταλαβόντων τῶν πολεμίων. Ὁρᾷς ὅτι θελήματι τις ἰδίῳ δι' ἀμέλειαν, καὶ τὸ προσηλωσθαι τισι τῶν τοῦ κόσμου, τὴν τε τοῦ σώματος καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπώλειαν ὑπομένει.

KZ'. Ὀλίγοι μὲν ἀτεχνῶς οἱ τελείαν τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην κτησάμενοι, πάσας τε ἡδονὰς τοῦ κόσμου, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τὸ μηθὲν λογιζόμενοι, καὶ τοὺς τοῦ πονηροῦ πειρασμοὺς φέροντες μακροθύμως. Πλὴν οὐ παρὰ τοῦτο ἀπογνωστέον, οὐδὲ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ἀμελητέον. Κὰν γὰρ πολλὰ τῶν πλοίων ὑπομένῃ ναυάγιον· ἀλλ' εἰς πάντως ἅ καὶ διαπερῶντα, τοῦ λιμένος ἐπιλαμβάνεται. Διὰ τοῦτο πίστεως ἡμῖν πολλὴ χρεια, ὑπομονῆς τε καὶ προσοχῆς καὶ ἀγώνων· πρὸς δὲ πείνης τε καὶ δίψης τοῦ ἀγαθοῦ, κατὰ πολλὴν σύνεσιν καὶ διάκρισιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὀξύτητος τε καὶ ἀναιδεΐας περὶ τὴν ἀΐτησιν. Οἱ γὰρ πλείους τῶν ἀνθρώπων, ὡς περ προέφημεν, καμάτων ἀνευ καὶ ἰδρώτων τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν βούλονται· καὶ τοὺς μὲν ἀγίους μακαρίζουσιν ἄνδρας, καὶ τῆς τιμῆς αὐτῶν καὶ τῶν χαρισμάτων ἐπιθυμοῦσι, τῶν ἴσων δὲ θλίψεων αὐτοῖς, τῶν πόνων τε καὶ τῶν παθημάτων οὐ βούλονται κοινωνεῖν. Τοῦτου δὲ πάντες, καὶ πόρνοι καὶ τελῶναι καὶ πᾶς τις ἀνθρώπων ἐπιθυμεῖ. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο πειρασμοὶ πρόκεινται καὶ δοκιμασίαι, ἵνα δῆλοι γένωνται, τίνες οἱ πρὸς ἀλήθειαν τὸν ἑαυτῶν ἠγάπησαν Δεσπότην· καὶ δικαίως οὗτοι τῆς τῶν οὐρανίων ἐπιτύχουσι βασιλείας.

KH'. Ταῖς θλίψεσι, καὶ τοῖς παθήμασι, τῇ ὑπομονῇ τε καὶ πίστει ἐγκεκρῶθαι νόμιζε τὰς ἐπαγγελίας, αὐτὴν τε τῇ νδύξαν, τὴν τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ἀπόληψιν· ἐπεὶ καὶ τὸν ῥιπτούμενον τῇ γῆ σίτον, ἢ καὶ τὸ δένδρον φημὶ τὸ ἐγκεντριζόμενον, ἀνάγκη σήψει πρότερον καὶ ἀτιμίᾳ ὑποπεσεῖν· καὶ οὕτω τοῦ εὐπροποῦς αὐτοῦ ἐνδύματος τὸν πολλαπλάσιον καρπὸν ἀπολαβεῖν. Εἰ μὴ γὰρ διὰ τῆς σήψεως ταύτης κάκεινων τῶν ὡς περ ἀτίμων διελθεῖν αὐτοῖς γέγονεν, οὐκ ἂν τὴν ἐσχάτην εὐπρέπειαν, καὶ τὸ τῆς θεᾶς κάλλος· περιεβάλλοντο. Τοῦτο δὲ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ δοκεῖ· Διὰ πολλῶν γὰρ, φησὶ, θλίψεων δεῖ ἡμᾶς, εἰς τὴν βα.

σιλειαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν · καὶ ὁ Κύριος · Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰ ψυχὰς ὑμῶν · καὶ, Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε.

ΚΘ'. Ἐκαστος ὑμῶν ὅσονπερ ἂν καταξιώθῃ τῇ τε πίστει καὶ τῇ σπουδῇ μέτοχος ἁγίου γενέσθαι Πνεύματος, τοσοῦτον ἐκείνης τῆς ἡμέρας δοξασθήσεται αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα. Ὁ γὰρ νῦν ἐνδον ἀπεθυσάρισε τῇ ψυχῇ, τότε καὶ ἐκτὸς ἐπὶ τοῦ σώματος ἀποκαλυφθήσεται · καὶ τὸ παράδειγμά φησιν ἐκ τῶν δένδρων. Χειμῶνος γὰρ παρελθόντος, καὶ ἡλίου φαιδρότερόν τε καὶ ἀκραιότερον ἐπιλάμπαντος, ὡς δέον, καὶ ἀνέμων ἐπιπνευσάντων, ἔσωθεν ἐκεῖνα φύει, καὶ ὡς ἐνδύματα, φύλλα καὶ τὰ ἄνθη, καὶ τοὺς καρποὺς περιβάλλεται. Παραπλησίως δὲ καὶ τοῦ χόρτου ἄνθος κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν κόλπων τῆς γῆς ἀναδίδεται, καὶ σκέπεται τούτοις γῆ · καὶ ὡς ἐμπρεπὲς αὐτὰ περιβόλαιον ἀμφιέννυται. Καὶ γὰρ ἐνδοξασθήσονται δι' αὐτοῦ τοῦ ἀπὸ γε τοῦ νῦν ἐνυπάρχοντος ἀόρητου φωτός, εἴτ' οὖν (2) τῆς τοῦ Πνεύματος δυνάμεως · ὅπερ καὶ τότε ἔσται αὐτοῖς ἐνδυμα, βρωσις, πόσις, ἀγαλλιασμός, χαρὰ, οἴρηνη, καὶ τὸ πᾶν, ζωὴ αἰώνιος.

A *tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei* ¹². Et Dominus : *In patientia vestra possidebitis animas vestras. Et : In mundo tribulationem habebitis* ¹³.

189 XXIX. Quanta unusquisque vestrum fide diligentiaque dignus fuerit habitus sancti fieri Spiritus particeps, tanta ipsi mensura gloriæ continget in illa resurrectionis die corpus ejus coronari. Quod enim nunc collegit in anima, tunc exterius revelatum apparebit in corpore; cujus quasi experimentum aut exemplum spei capere licet ex arboribus. Hieme siquidem jam transacta, et lætiores calidioresque passim diffundente radios sole; ac, pro mitiori videlicet tempestate anni, ventis flantibus, trudent illæ foras folia et flores et fructus induunt; similiter et flos sæni per idem tempus e sinu telluris germinat, tegiturque illis terra, et veluti decoro pallio amicitur : ad hunc modum et corpora sanctorum tunc splendebunt, foras demum erumpente luce illa, quæ in ipsis erat ineffabili; virtutem dico et gratiam spiritus; quæ tunc ipsis erit vestis, esca, potus, exsultatio, gaudium, pax : et ut verbo cuncta uno complectar, vita æterna.

¹² Act. xiv, 21. ¹³ Luc. xxi, 19. *Jh 16:33.*

(2) Εἴτ' οὖν.] Id vero in mendo cubare videtur.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΥΨΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΟΥ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE ELEVATIONE MENTIS

LIBER

A. Μωσῆς ὁ μακάριος ὑπέδειξε τύπον διὰ τῆς τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐπιλαμπούσης τοῦ Πνεύματος δόξης, ἥ οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀτενίσαι ἐδύνατο, πῶς ἐν τῇ τῶν δικαίων ἀναστάσει τὰ σώματα δοξασθήσεται τῶν ἁγίων · ἦν δόξαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν τῷ εἴσω ἀνθρώπῳ αἰ πισταὶ τῶν ἁγίων ἔχειν καταξιοῦνται ψυχῆ · Ἡμεῖς γὰρ, φησὶν, ἀνάκεκλυμένῳ προσώπῳ, τουτέστιν ἐν τῷ εἴσω ἀνθρώπῳ, τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμεθα, εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν. Περὶ τούτου γέγραπται πάλιν, τεσσαράκοντα νυκτας καὶ ἡμέρας

C **I.** Beatus Moses subostendit formam, per resplendentem in ejus vultu Spiritus gloriam, in quam nullus hominum posset intendere, ejus gloriæ qua in justorum resurrectione glorificabuntur corpora sanctorum: qua gloria ex hoc tempore in interiori homine sanctorum animæ dignæ habentur. Nos enim, ait Apostolus, *revelata facie*, hoc est interiori homine, *gloriam Domini specularantes, in eandem imaginem transformati a claritate in claritatem* ¹⁴. Circa hoc scriptum est rursus : *Mosem quadraginta noctibus et totidem diebus* ¹⁵, nec sibi memi-

¹⁴ I Cor. iii, 18. ¹⁵ Exod. xxiv, 18; xxxiv, 28.